

אוניברסיטת
בר-אילן

הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר אילן

מערך הקליניקות
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי
The Civil Legal Aid Clinic in Jewish Law Tribunals

ממון ודין

פסקי דין של בתי דין לממונות
Law and commerce: Jewish Law Tribunals decisions

שותפות

יצירת שותפות

1. שותפות לפרויקט הרחבת דירה

בית דין ארץ חמדה-גזית, ירושלים

הרב יוסף כרמל, אב"ד

הרב עקיבא כהנא, דיין

הרב ידידיה לכיא, דיין

העובדות:

הצדדים מתגוררים בבית משותף. הנתבעים הם בעלי דירה בקומת הקרקע, והתובעים בעלים של דירה בקומה שמעליהם. הנתבעים עניינו את התובעים בהגשת תכניות לעירייה לצורך הוספת חדר והרחבה של הדירות לכיוון החצר המשותפת. התובעים הסכימו לכך ופנו למהנדס לצורך הכנת תכניות בנייה. לאחר זמן מה, כאשר התכניות הגיעו לשלב האישור בעירייה, החליטו התובעים שהם לא מעוניינים בתכנית ההנדסית של המהנדס. בעצה אחת עם הנתבעים הם פנו למהנדסת אחרת, אתה חתמו על חוזה חדש לצורך תכנון הבנייה והגשת התכניות לעירייה. התובעים ביקשו מהמהנדסת החדשה להוסיף לתכנון מרפסת שתצא מתוך החדר הנוסף. הנתבעים התנגדו לכך בשל בעיית 'היזק ראייה' שעלולה להיגרם להם אם המרפסת תיבנה כמבוקש, וביקשו כי התכנית תשונה והדבר יעוגן בהסכם מראש. משנכחו הנתבעים שהתובעים אינם נכונים לחתום על הסכם שימנע היזק ראייה, הם הגישו התנגדות לתכניות בעירייה, והבקשה להרחבה נדחתה. במהלך כל תקופת התכנון השקיעו שני הצדדים יחד כסף באגרות, בפרסומים ובכל ההוצאות הנדרשות לצורך הבנייה המשותפת, כל זאת מתוך מחשבה שהם ממשיכים יחד בקידום תכניות הבנייה.

התובעים מבקשים מהנתבעים להשיב להם את כל ההוצאות שהוציאו לצורך קבלת היתר הבנייה וְשֶׁכֵּן לטענתם נוצרה בין הצדדים שותפות, והם השקיעו סכומי כסף רבים מתוך הנחה ששני הצדדים ימשיכו לפעול במסגרתה יחד. הנתבעים דוחים את תביעת התובעים. לטענתם כיוון שהם הגישו התנגדות לתכנית נגרמו להם נזקים ממשיים. עוד טוענים הנתבעים כי חלק נכבד מהגורמים למניעת הבנייה בא מצדם של התובעים אשר התעקשו שלא לקבל את תכנית המהנדס, וכן בגין כך שהתובעים סירבו לחתום על מסמך המחייבם לדאוג שלא יהיה היזק ראייה מדירתם.

נפסק:

שותפות או ערכות – בכאנו לכרר אם נכון להגדיר את היחסים בין התובעים ובין הנתבעים כיחסי שותפות עלינו לבחון אם שני אנשים שהזמינו במשותף שירותים מאדם שלישי נחשבים

דבר המערכת

הרמב"ם בספרו 'משנה תורה' כולל תחת קורת גג אחת את הלכות שליחים ושותפים. דומה שיש בכך אמירה מהותית כלפי אופייה של השותפות. כאשר נוצרת שותפות כל אחד מהשותפים הופך להיות מעין שליח של חברו, ופעולותיו מחייבות את זולתו ואת השותפות עצמה. הדבר מטיל על השותפים חובה מוגברת לפעול בהגינות ובתום לב בכל הנוגע לענייני השותפות.

בגיליון שלפניכם בחרנו להביא מגוון רחב של פסקי דין אשר ניתנו על-ידי בתי דין לענייני ממונות ועניינים היחסים המורכבים בין הצדדים לשותפות: החל בשאלות אם נוצרה שותפות ומתי, אם יש צורך ברצון ליצור שותפות כדי שזו תיווצר וכיצד עומדים על אומד דעת הצדדים בהקשר זה; עבור בבחינת גבולות הפעילות הלגיטימית של שותפים בעסק המשותף ותוצאות מעשיהם שהובילו לנזקים או הפסדים, וכלה בדיון באופן פירוקה של השותפות והשלכות הפירוק, אופן חלוקת נכסי השותפות וחובות השותפים כלפי השותפות בעת הפירוק.

במסגרת גיליון זה נמנענו מעיסוק באופן ההתאגדות של שותפויות לתאגידים למיניהם, ובשאלת המעמד ההלכתי-משפטי של תאגידים דוגמת חברות ועמותות. בשאלה זו יִשְׁפָּןָה בשנים האחרונות כתיבה רבה ומשמעותית, ובתי דין רבים כוללים בשטרי הבוררות שלהם סעיף הִמְקָנָה לתאגיד מעמד של ישות משפטית. בגיליון זה ביקשנו כאמור להתמקד בשאלות ספציפיות יותר הנוגעות לדיני השותפויות בִּהְקָשָׁר לדרכי יצירת השותפות והיחס בין השותפים.

אנו מקווים שתמצאו גם את גיליון זה מְהֻלָּם ומועיל, ומודים לקוראים הרבים שפונים אלינו ומביעים הערכה לפרויקט פרסום תקצירי הפסיקה שאחד מפירותיו מונח כעת בפניכם. מטרתנו לחשוף את קהל הרבנים, המשפטנים והציבור הרחב למדיניות הפסיקה המתהווה והמגוונת בבתי הדין לממונות, ולעורר שיח וחישיבה הדדיים שיצמיחו התפתחות נוספת.

הגיליון הבא של ממון ודין יעסוק ב"ה בנושא זכויות יוצרים. נודה לכם מאד אם תשלחו לנו פסקי דין שבידיכם שטרם פורסמו בנושא.

קריאה מהנה וחג פסח שמח!

ממון ודין

פסקי דין של בתי דין לממונות

Law and commerce: Jewish Law Tribunals decisions

שותפות

גיליון מספר 5, ניסן תשע"ז, מרץ 2017

ראשי תיבות:

אב"ד – אב בית דין	סו"ס – סוף סעיף
הב"ח – רבי יואל סירקיש, מחבר פירוש בית חדש	ס"ק – סעיף קטן
ביה"ד – בית הדין	ע"ש – עיין שם
הגרז"נ – הרב זלמן נחמיה גולדברג	ערך ש"י – שלמה יהודה בן פסח צבי טאבאק
הגרי"ש – הגאון רבי יוסף שלום אלישיב	פס"ד/פסה"ד – פסק הדין
חו"מ – חושן משפט	פד"ר – פסקי דין רבניים
הט"ז – טורי זהב, הרב דוד הלוי סגל	ר"י מיגאש – רבי יוסף ב"ר מאיר הלוי אבן מיגאש
י"ד – יורה דעה	שו"ע – שולחן ערוך
המהר"ם מלובלין – רבי מאיר מלובלין	ש"ך – שפתי כהן

תוכן העניינים:

דבר המערכת	2
יצירת שותפות	2
נזקים והפסדים לשותפות	8
פירוק השותפות	14

אין במובא כאן משום תחליף לייעוץ משפטי © כל הזכויות שמורות

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי
The Civil Legal Aid Clinic in Jewish Law Tribunals
הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

פרסום זה התאפשר הודות לתרומתו הנדיבה של עו"ד יצחק מירון העומד בראש משרד מירון, בן ציון ופריבס, עורכי דין ונוטריונים.

This publication was made possible through the generous support of adv. Itzchak Miron, Head of Miron, Bension & Prywes Advocates & Notaries.

מערכת ממון ודין:

עורכים ראשיים: **ד"ר יעקב חבה, הרב אריאל בראלי**
עורכת, מנהלת ומפיקה: **ד"ר שפרה מישלוב**
חברי מערכת: **עידן גולדמן, יואב גלזנר, שניאור שפירא**
עריכה לשונית: **רוני בן-חורין ברוק**
עיצוב וביצוע גרפי: **סטודיו כרמל**

כתובת המערכת:

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי,
הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן 5290002,
טל': 03-5318105 פקס: 03-7384044

Postal Address: Jewish Law Clinic – Faculty of Law,
Bar-Ilan University, Ramat Gan 5290002, Israel

E-mail: Jewish.law@biu.ac.il
Law-clinics.biu.ac.il

שמי שמביא פחות כסף מביא אף כישורים. הריטב"א על הירושלמי מבהיר שיש לחלוק בשווה (אף כאשר השור יועד לטביחה ונטבח) משום שהריוח נובע מהמזל של השניים, אף של המשקיע הקטן.

הרמב"ם פוסק כי חולקים בשווה כאשר השניים התעסקו יחד בממון, ונתיבות המשפט מסביר כי אם לקחו סחורה כדי להתעסק בה הרי שלקחו על דעת חלוקה שווה.

השקעה או הלוואה – במקרה דנן כל אחד מהשותפים השקיע מנה בשווה, והסכימו לחלוק בשווה. לאחר מכן אחד השותפים השקיע מנה נוספת. יש לברר אם התשלום השני של ראובן הוא השקעה או הלוואה. המדד הוא אם בשעת התשלום נקבע מועד לפירעון או למשיכת הסכום, אזי זו הלוואה, ואם לא נקבע יש לבחון אם שונו אחוזי הבעלות בחברה, אזי זו השקעה. הסיכום היה שישקיעו בשווה ולכן לא שינו את אחוזי השליטה, עם זה הם לא קבעו מועד להחזר ההלוואה. לכן יש לראות בכסף שהביא ראובן משום השקעה.

כוונת הצדדים – יש לשקול אם לפרש את הסיכום בין הצדדים לחלוקה שווה רק כאשר השקיעו בשווה, ואם משתנים אחוזי ההשקעה משתנה החלוקה בהתאם, או שמא התכוונו לחלוקה שווה בכל מקרה. נפסק בשו"ע (ח"מ ס"ו ס"א) שבעניינים אלה יש ללכת אחר כוונת הצדדים. במקרה שלנו נראה כי ההסכמה לחלוק בשווה הייתה עקב ההחלטה להשקיע בשווה, הן בכסף הן בעבודה בחברה. לכן יש לפרש שההסכמה הייתה לחלוק לפי כמות ההשקעה.

שור שעומד לחרישה – עם זה למרות שפרשנות ההסכם היא לחלוקה לפי השקעה, בשל המשך ההשקעה ובשל ההשקעה הפיזית השווה של הצדדים ייתכן כי לאחר שראובן ראה ששמעון אינו משקיע כפי שסוכם, היה על ראובן למשוך את השקעתו או לשנות את האמור בהסכם לגבי אופן חלוקת הרווח. על יסוד דברי הגמרא שראינו על "שנים שהטילו לכיס" יש לפרש את המקרה שלנו כשור שעומד לחרישה (החברה היא 'שור לחרישה', שהרי הקימו אותה כדי להתעסק ולהרוויח, וכך היה), שיש לחלוק ביניהם בשווה, אף אם ההשקעה אינה שווה. לדעת התוספות והרא"ש זאת מאחר וראובן לא התנה במפורש על ההסכם הראשוני ולכן האומדנא היא שכוונתו לחלוקה שווה. לדעת הירושלמי יש לחלק ביניהם שווה בשווה שכן ההתעסקות המשותפת בעסק, אף של בעל החלק המועט, היא זו שגרמה לרווח. לדעת הרמב"ם כפי שהסביר נתיבות המשפט לעיל, תהיה כאן חלוקה שווה משום שהקימו את החברה כדי להתעסק בה.

יש להדגיש כי למרות שמכרו את החברה אין מדובר בשור לטביחה, שכן טביחה משמעה יצירת מצב של אפשרות הפרדת החלקים, ואילו החברה נמכרה כולה ועדיין החלקים קשורים זה לזה ואי אפשר לְאָחַד בלא האחר (הרמב"ם אליבא ד'זשב הכהן'). כמו כן לדעת המחנה אפרים בדעת הרמב"ם, טביחה אינה נוגעת למצב בו לקחו את הסחורה לכתחילה

2. השקעה או הלוואה

בית הדין הרבני האזורי חיפה

הרב צבי יהודה בן יעקב, דיין יחיד

העובדות:

ראובן ושמעון הקימו חברה ליבוא ולשיווק רכיבים וחומרי גלם לתעשיית המחשבים. כל אחד מהשותפים השקיע סכום שווה, וסוכם כי חלוקת הרווחים תהיה גם היא באופן שווה. עקב קשיים הוצרכו הצדדים להשקיע סכום נוסף בחברה. סוכם כי ראובן ישקיע מחצית מהסכום מיד, ואילו שמעון ישקיע את חלקו לאחר שמונה חדשים. ראובן השקיע את הסכום, ובתקופה שעד לתום שמונת החודשים חל שיפור גדול במצב החברה. לפיכך בהגיע מועד התשלום שמעון לא ראה צורך להשקיע את הסכום אשר לו התחייב.

לאחר כמה חודשים נמכרה החברה ברווח רב, שעיקרו נבע לא מנכסיה אלא מהמוניטין שצברה.

ראובן טוען כי הואיל והשקיע בעסק קרוב לשני שלישי עליו לקבל ברווח המכירה כמידת השקעתו היחסית. שמעון טוען כי הסכום שנתן ראובן הוא בבחינת הלוואה שניתנה על-ידי אחד השותפים, ואין בה כדי לשנות את עצם הבעלות המשותפת והשווה שבין השותפים בחברה כפי שמשקף בהסכם שערכו ביניהם. לפיכך לדבריו יש לחלק את הרווח באופן שווה.

נפסק:

'שנים שהטילו לכיס' – בתלמוד הבבלי (כתובות, צג) מובאים דברי שמואל, כי במקרה בו שניים השקיעו במשותף ברכישת שור, אחד 'מנה' והשני 'מאתיים', יש לחלק את הרווח שהופק מהשימוש בשור בשווה. רבה מסביר כי יש להעמיד את דברי שמואל במקרה בו הִשְׁקַעְתָּם הייתה בקניית שור שיועד לחרישה, והרווח אכן נבע מחרישה, אך אם הרווח נבע משחיטה, הוא יחולק בין הצדדים ביחס שווה להשקעתם. רב המנונא מסביר כי יש להעמיד את דברי שמואל הן למקרה בו הרווח הופק מחרישה הן למקרה בו הרווח הופק משחיטה.

מפרש רש"י שכאשר הרווח הופק מחרישה יש לחלקו בשווה, משום שהפקתו הייתה תלויה בעבודת השור בכללותו – לשם חרישה יש צורך בשור 'שלם' (אשר רכישתו תלויה בהשקעה הכוללת של שני הצדדים). כל אחד מהשותפים לא יכול היה להפיק רווח ללא האחר. לעומת זאת התוספות והרא"ש מסבירים כי הדגש הוא בכוונת הצדדים – יש לחלק את הרווח בשווה משום שיש אומדן דעת שהשותפות הייתה מתוך כוונה לחלוקה כזו. התלמוד הירושלמי מסביר כי נהגו לחלוק בשווה (אף כאשר השור נטבח) משום שהאחד יכול לקנות כמות סחורה מסוימת ולהשיג את הרווח רק בזכות האחר, או משום

אלא להתנהג במנהג העיר, וכיון שהוא נסמך עליה, והיא חזרה בה, בדין הוא שתשלם". כלומר, לשיטתו הרמב"ם מחייב את גורם הנזק רק בהוצאות שלא כדי להרוויח. דברי המגיד משנה הובאו להלכה אצל פוסקים רבים. לכן במקרה שלנו הנתבעים פטורים מנזקי התובעים שכן התובעים שילמו על תכניות הבניה כדי להפיק תועלת אישית.

היעדר הסכמה מוחלטת – ככל המקרים בהם דנו הפוסקים וחייבו בנזקים מדובר שהמקְפִים ידע באופן ברור ומוחלט למה הוא מסכים ומה המשמעות של הסכמתו. אולם בנדון זה, אופיו של תהליך קבלת אישורי בנייה ותכנון בנייה הוא שעם התקדמות התהליך מתבררת התכנית בצורה ברורה, ורק בסיומו של התהליך אכן ברור מה יבנו ואיך יבנו. טבעו של הליך זה שבכל שלב כל אחד בוחן אם אכן הוא עדיין מעוניין להמשיך. במקרה זה התגלו ונדעו דברים שלא היו ידועים בתחילתו של התהליך. לפיכך לא שייך לומר שההסכמה העקרונית שניתנה בתחילת התהליך, בזמן שעדיין לא היו ידועים כל הפרטים וכל הנתונים על הבנייה, אינה ניתנת לבחינה מחודשת ולחזרה ממנה לאחר שייעשו התכניות עצמן (בעניין זה ראו שו"ת רדב"ז חלק ד, סי' רלד [אלף שה]; מהרי"ק, שורש קלג; דברי מלכיאל חלק ה, סי' קכה ועוד).

חזרה בטענה סבירה – אף שבאופן עקרוני ניתן לתבוע על נזקי חזרה מהסכמה מכוח הסתמכות, נראה שאם יש לצד החוזר בו טענה מוצדקת לחזרתו הוא לא יתחייב מדין זה. בשו"ת נכח השלחן (אבן העזר סי' יג) כתב שהמקרה שעליו דיבר הרמב"ם שבו חייבת האשה אם חזרה בה מהקידושין, מדובר רק כשחזרה ללא סיבה אלא כדי להזיק לחתן. אבל אם חזרה מסיבה מוצדקת כלשהי, כמו שם רע שיצא על החתן וכדומה, אינה חייבת בהוצאות החתן. דברים דומים נאמרו על-ידי הפוסקים בעניין אדם שאמר לחבירו "לך ואני אבוא אחריו", ובסופו של דבר לא הגיע. בשו"ת רמ"א (סימנים יב ו-יז) כתב שאם לא הגיע בגלל אונס גוף יש לפטור אותו. ובחוות יאיר (קסח) הרחיב זאת גם לטענת אונס כללית. במקרה דנן הנתבעים הודיעו בשלב מוקדם של הגשת התכניות על רצונם למנוע היזק ראייה מהמרפסת הנוספת של התובעים, וזו טענה סבירה המונעת חיובם בגין הסתמכות.

סיכום:

בין הצדדים לא נוצרה שותפות שהרי התכניות נערכו לכל משפחה בנפרד, ואף לא היה רצון ראשוני ליצירת השותפות. יתרה מזו, התביעה אינה על כסף משותף אלא על נזקים שנגרמו לאחד הצדדים. לא ניתן לחייב בנזיקין שכן שני הצדדים הוציאו הוצאות כדי להרוויח, וכן לא מדין הסתמכות שכן התהליך היה כזה שברור היה מראש שאם יתבררו דברים במהלכו הצדדים רשאים לחזור בהם. לאור זאת נדחית התביעה.

תיק מספר 75103
ניתן בתאריך כ"ד שבט תשע"ו, 3 בפברואר 2016
פורסם באתר 'ארץ חמדה-גזית':
<http://www.erezhemdah.org/Data/UploadedFiles/SitePages/2091-sFileRedir.pdf>

שותפים גם בהגדרה ההלכתית. השו"ע (ח"מ סי' עז, ס' א) קובע: "שנים שלוו כאחד, או שלקחו מקח אחד... שניהם עֲבָיִים זה לזה אף על פי שלא פירשו...". השו"ע דן בשני אנשים שלקחו הלוואה, או קנו נכס יחד, וקובע שיש להם דין של עֲבָיִים זה כלפי זה לגבי החוב שנוצר כלפי המלווה או המוכר. בדין לווים ישנו חילוק גדול בין שותפים ובין עֲבָיִים, ומכל מקום מדין זה מבואר ששניים העושים עסק עם גורם שלישי אינם מוגדרים בהכרח כשותפים.

בספר ערך ש"י (אבן העזר, סוף סי' נ) דן בהגדרת היחס של שני מחותנים כלפי השדכן (לענין תשלום השכר), ומסתפק אם דין הצדדים כלפי השדכן כדון הלווים כלפי המלווה, דהיינו הם עֲבָיִים, או שמא דינם כדון שותפים. מדבריו עולה שרק בשדכן הפועל עבור שני צדדים, באופן שכל צד נהנה גם מעבודתו כלפי האחר (כלומר העבודה מול החתן נעשית גם עבור הַפְּלָה), אפשר להגדיר את שני הצדדים כשותפים לפי הדין. במקרה שלנו, על אף ששני הצדדים הזמינו שירות מהמהנדסת בעצה אחת, היא ערכה תכניות לכל משפחה בפני עצמה, והתשלום נקבע לכל משפחה בפני עצמה. אם כן אי-אפשר להגדיר את היחסים בין הצדדים כשותפות. הרֵאָיָה לכך היא שאם אחת מהמשפחות לא הייתה משלמת היה בלתי-אפשרי לתבוע מהמשפחה השנייה את החוב של המשפחה הראשונה.

רצון ליצור שותפות – כל כניסה לשותפות מצריכה רצון מקדים ליצירתה, וכל הנדון בשו"ע בהלכות שותפים הוא לאחר שיש רצון זה, או פעולה המורה על שיתוף מעשי – הַכְּנַסְתָּ מִמּוֹן או סחורה לקופה משותפת, כפי שנאמר בתחילת הלכות אלה "כשירצו השותפין להשתתף" (פד"ר חלק יא, עמ' 119). במקרה דנן לא הובאה כל רֵאָיָה לכך שהייתה הסכמה לשותפות או הטְלָה לכיס אחד, כך שאין מקום לראות את הצדדים כשותפים.

תביעה על כסף משותף – גם אם תתקבל טענת התובעים שאכן נוצרה שותפות, במקרה שלנו התביעה אינה על כסף משותף ולא על חיובים שהשותפים התחייבו בהם כלפי צד שלישי, אלא על נזק שנגרם לאחד השותפים מכך שהשותף האחר החליט באופן חד-צדדי להפסיק את השותפות. תביעה מעין זו אינה נכנסת בגדר דיני שותפות אלא בגדר דיני נזיקין.

חיוב מצד 'דינא דגרמי' – הרמב"ם (הלכות זכייה ומתנה פ"ג, הלכה כד) והראב"ד (שם) נחלקו בדין חתן שהכין סעודה גדולה עבור האירוסין, ואחרי סעודת האירוסין הַפְּלָה המיועדת חזרה בה, והשקעת החתן בסעודה ירדה לטמיון. הרמב"ם כתב שהיא חייבת לשלם לחתן המיועד הכול לְשָׁן גרמה לו לאבד ממון. דבריו של הרמב"ם נפסקו להלכה (שו"ע אבן העזר נ, ג). הראב"ד חָלַק על דבריו ופסק שפטורה, והוכיח את דבריו מהדין בנוגע לאדם המוכר זרעונים פגומים לקונה לצורך זריעה. במקרה כזה, המוכר אינו חייב בכל הכסף שהקונה השקיע כדי לזרוע אותם משום שהיזק זה נחשב להיזק בגרמא. באחרונים יישבו בדרכים שונות את הקושיה על דברי הרמב"ם מדין 'זרעוני גינה'. המגיד משנה (שם) כתב: "ויש לתרץ: שאינו דומה לזריעה, ששם היה מוציא בהן הוצאות כדי להרוויח בהן, ולפיכך אינו בדין שישלם זה מה שהוציא כדי להרוויח, אבל כאן לא היתה כוונתו להשתכר בדבר,

יש לציין כי אם הנכס אינו בר חלוקה אפשר לכפות היפרדות על-ידי 'גוד או אגוד' – השני יכול להחליט אם לרכוש את חלק הראשון, או למכור את חלקו שלו. לדעת הש"ך (ס"ק כט) 'גוד או אגוד' קודם למכירה לגורם שלישי, וכך בענייננו.

'גוד או אגוד' בענייננו – הנוהג הוא שתמורה למכירת משחק ניתנת בשני שלבים: (1) על עצם מכירת המשחק; (2) תמלוגים לפי היקף המכירות.

שיעור התשלומים נתון למשא ומתן בין המוכר למשווק. לאור האמור תהיה בעיה בפתרון של 'גוד או אגוד' אם פירוק השותפות יתייחס רק למרכיב התשלום הראשון, שכן לרוכש יהיה אינטרס לקבל מהמשווק תמורה גדולה יותר בתשלום הראשון ולצמצם את היקף התמלוגים. נוכח האמור על בית הדין לקבל הצעת 'גוד או אגוד' רק אם תהיה עבור כל המיזם, כולל התמלוגים. הצעה כזו קשה יהיה לצדדים להציע בשלב זה בשל חוסר הידיעה בכמה עותקים יימכר המשחק.

סיכום:

להסכם השותפות ישנו תוקף לדעת הפוסקים המאפשרים הסכם שותפות על רווחים עתידיים, וכן לפי התפיסה ההלכתית הנותנת תוקף לקניין רוחני על-פי 'דינא דמלכותא'. כיוון שהשותפות אינה קצובה בזמן ניתן לדרוש את פירוקה, אך במקרה שלנו הפירוק בעייתי שכן הרווחים העתידיים לא ידועים. לכן נקבע כי הצדדים שותפים במיזם בשיעור שווה של 50% לכל אחד. אסור לאחד מן הצדדים לנהל משא ומתן למכירת המשחק ללא ידיעת הצד האחר. כל אחד מן הצדדים רשאי לדרוש את מכירתו המיידית של המיזם בארץ.

תיק מספר 2607
ניתן בתאריך כ"ג כסלו תשס"ח, 3 בדצמבר 2007
פורסם באתר 'ארץ חמדה-גזית':
<http://www.erezhemdah.org/Data/UploadedFiles/SitePages/254-sFileRedir.pdf>

4. שותפות בחובות

בית דין ארץ חמדה-גזית, שדרות

הרב אריאל בראלי, אב"ד
הרב דוד פנדל, דיין
הרב שלמה בן יאיר, דיין

העובדות:

בין השנים 2004-2006 פעלה בדרום הארץ מדרשה אשר נוהלה על-ידי הנתבעת. למדרשה לא היו נכסים משלה ולא מעמד חוקי כעמותה, והיא פעלה תחת חסותה של עמותת 'חד' המפעילה רשת מוסדות חינוך. 'חד' סיפקה למדרשה

(1) יצירת השותפות – כדי ליצור הסכם מחייב יש לעשות 'מעשה קניין' ממשי, אולם על-פי המצב החוקי הנחשב כמנהג הסוחרים הסכם נכרת גם בעל-פה. במקרה שלנו נעשו מעשים הנותנים תוקף להסכמה לכל הדעות: שני הצדדים הוציאו הוצאות כספיות לצורך השותפות (שו"ע חו"מ סי' קעו, ס' א; נתיבות המשפט חידושים ס"ק ד). כמו כן יש דעות כי שותפות בה יש מחויבות הדדית נוצרת אף בדיבור בעל-פה (ש"ך על אתר, ס"ק ו; נתיבות המשפט ביאורים, שם ס"ק ג). אם כן כרי כי במקרה שלנו השותפות נוצרה כדת וכדין.

(2) תוכן השותפות – בהלכות שותפים ישנן שתי צורות שותפות: (1) שותפות בנכסים ובממון (2) התחייבות לחלוקת רווחים עתידיים. לדעת הרמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין) והשו"ע (חו"מ סי' קעו, ס"ג) שותפות מהסוג השני חסרת תוקף משום שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואילו לדעת הראב"ד השותפות תקפה בשל שעבוד הצדדים לשותפות. בעל נתיבות המשפט מכריע כי כשהשותפות לרווחים עתידיים נעשתה בקניין, יש לה תוקף.

במקרה שלנו, אפשר להתייחס להסכם בשני האפיקים מבחינה הלכתית: (1) כשותפים ברעיון המשחק, המהווה סוג של נכס, כפי שיוסבר בסעיף הבא (2) כאפיקים שהשתתפו בקניין בשותפות לרווחים עתידיים מאחר ששניהם השקיעו כסף במיזם.

בעלות על רעיון – לגישת פוסקים רבים יש להגן על בעלות ברעיון. כמו כן עצם קיומו של חוק המגן על זכויות יוצרים עשוי, מכוח 'דינא דמלכותא' או תקנות הקהל, לעגן את הבעלות מבחינה הלכתית. הדבר אפשרי משום שבמישור העקרוני חוק זה נועד לתקנת בני המדינה ולטובתם. בנוסף, על-פי המהרש"ך (שו"ת, חלק ב סי' רכט), כאשר העוסקים מסתמכים על מערכת המכירה במסגרות כלכליות מסוימות, יש לדון על-פי אותן מסגרות גם אם אינן מוכרות על-פי דין תורה. לאור דברים אלה, שותפות ברעיון המשחק תקפה הלכתית.

מטרת המיזם – לדעת צד א מטרת המיזם היא מכירה לחברות בינלאומיות, ואילו צד ב מעוניין לאפשר מכירה גם בארץ. נראה כי המטרה הראשונית הייתה ניסיון מכירה לחברה האמריקאית, אך לאחר שהדבר לא צלח, לגיטימי לטעון כי יש למכור את המשחק בארץ תוך קבלת תמורה מהירה. זאת כדברי השו"ע (חו"מ קעו, יד) הפוסק כי אם ישנה אפשרות סבירה למכירת נכסים לא ניתן לעכב אותה בטענה שההקמתה תיזקק בעסקה טובה יותר.

דרישה לפירוק השותפות – בנוגע לפירוק השותפות יש להבחין בין שני מצבים: (1) קבעו זמן קצוב לשותפות – אין סמכות לאחד הצדדים לדרוש את פירוקה (שו"ע קעו, טו) (2) לא נקבע זמן קצוב – ניתן לדרוש את פירוקה (שם, טז). במקרה שלנו לא נקבע זמן קצוב לשותפות. אמנם ניתן לומר כי מטרת השותפות מכתובה את היותה מוגדרת בזמן, אך במקרה שלנו הזמן התארך מעבר לציפיית השותפים, ולכן כעת זו בגדר שותפות לזמן בלתי-קצוב.

3. שותפות במיזם כלכלי

בית דין ארץ חמדה-גזית, ירושלים

הרב יוסף כרמל, דיין יחיד

העובדות:

הצדדים נפגשו בכנס משחקי חשיבה, שם הציג צד ב רעיון למשחק בפני צד א. צד א ציין שיש לו קשר עם מנכ"ל חברת Thinkfun בארה"ב המתמחה במשחקים מעין אלה, ולכן הוא מאמין שהגישה לחברה תהיה קלה. הצדדים התקשרו בהסכם בעל-פה לפיתוח המשחק ולשיווקו, כאשר הסיכום היה שצד ב יהיה זה שישקיע בעיקר בפיתוח המשחק וצד א ישקיע בעיקר בשיווק וכן ישקיע במיזם סכום של עד 27,000 ש"ח, לפי הצורך. הוסכם שהצדדים יתחלקו ברווחים בשיעור של 50% כל אחד.

לאחר תקופה של עבודה משותפת הוגש המשחק לחברה האמריקאית, ולאחר כשישה חודשים של קשר מתמשך עמה התקבלה הודעה כי החברה החליטה שלא לקבל את המשחק לייצור.

צד ב טוען שצד א הטעה אותו ויצר מצג שווא של קשר אישי עם מנכ"ל החברה, לכן ההסכם בטל והוא רשאי למכור את המשחק לכל גורם, כולל חברה ישראלית. הוא נאות להשאיר בידי צד א 20% מהרווחים העתידיים או לשלם לו את הוצאותיו עד כה.

צד א רואה עצמו שותף מלא למיזם ודורש להמשיך את המתווה העסקי עליו סוכם בתחילה, המעניק לו 50% מהרווחים. כמו כן הוא מבקש למנוע כל התקשרות של צד ב עם גורם משווק ועם חברה ישראלית, וזאת בשל התמורה הנמוכה ביחס למכירה אפשרית לחברות בינלאומיות.

נפסק:

ביטול ההתקשרות – לא ניתן לקבוע כי ההתקשרות יסודה בטעות. העובדות שהוצגו: מכתב אישי של מנכ"ל החברה, ניהול התכתבויות של צד א עמו, וכן תכתובות דואר אלקטרוני המעידות על קשר רציף עם החברה, מלמדות על קיום קשר משמעותי עם נציגי החברה.

בעלות בשותפות על המיזם – כמה עובדות מורות על קיום בעלות משותפת של הצדדים במיזם: (1) מעורבות משמעותית של צד א ביצירת המוצר ועיצובו (2) התחייבות להשקעה כספית של צד א (בעוד צד ב לא השקיע כסף) (3) סיכום על חלוקה שווה של רווחים (4) צד ב הציג את צד א לצדדים שלישיים כשותף במיזם.

תוקף הסכם השותפות בהיבט ההלכתי – יש לבחון את תוקף ההסכם בשני מישורים:

כדי להתעסק בה, אלא למצב בו התכוונו לכתחילה לחלקה. זאת בשונה מהמקרה שלנו, בו רצו מלכתחילה להרוויח מההתעסקות בחברה, ולא היה תכנון ראשוני למכרה.

לדעת הרא"ש המקרה שלנו אינו נחשב כהתעסקות בפרות או בכלים (שלדעתו נחשבים כשור לטביחה), משום שאין מדובר בהשקעה ברכיבים-סחורה בלבד, אלא אף בחברה עצמה.

אופן חלוקת הרווח – יתרה מזו, גם אם נאמר ששינוי ההשקעה מצדיק שינוי בחלוקת הרווח, הצדדים לא סיכמו ביניהם את אופן חלוקת הרווח במקרה כזה, אם כן באיזה אופן יש לחלק? לדעת התוספות והרא"ש בסוגיה האמורה, אם לא התנו, האומדנא היא שדעתם לחלוק בשווה. במקרה שלנו אמנם התנו, אך ההתניה הייתה לגבי המצב שהיה בשעת העסקה, ולא העלו בדעתם מציאות שראובן ישקיע יותר משמעון, ולכן צריך עיון האם לסברת התוספות והרא"ש יש אומדנא שדעתם לחלוק בשווה. לדעת הירושלמי, במקרה שלא התנו חולקים בשווה מפני שההתעסקות המשותפת והכישורים גורמים אף הם לרווח (ואלה הם אומדן לכוונה לחלק בשווה, אם לא התנו אחרת).

יישום שיטת רש"י ורי"ף למקרה שלנו מביא למסקנה כי מאחר שהשותפים זקוקים לכל החלקים לשם עשיית רווח (אינם יכולים לפרק את החברה לחלקים נפרדים), יש לחלק את הרווח בשווה (כל עוד לא התנו אחרת, כמו במקרה שלנו).

סיכום:

שני השותפים השקיעו בשותפות בחלקים לא שווים. חברה הנמכרת בשלמותה הנה כשור העומד לחרישה. לשיטת רש"י, הואיל ואין קיום לחלק הרוב ללא חלק המיעוט, חולקים את הרווח בשווה ולא באופן יחסי. לדעת התוספות והרא"ש, משבעל החלק המרובה לא התנה כי הרווח יחולק לפי יחס ההשקעה – מוכח כי כוונתו היא לחלקו באופן שווה. לשיטת הרמב"ם, חולקים בשווה שכן שניהם התעסקו בממון השותפות.

אמנם יש לעיין כשהשותפים לא התנו לחלוק לפי השקעה מפני שסברו להשקיע בשווה, ואחר כך אירע שהשקיעו שלא בשווה, אם יש אומדן דעת שכוונתם לחלוק בשווה. אולם כיוון שבמקרה זה משראה השותף שהשקיע את החלק המרובה שאין ההשקעה שווה, הוא יכול היה להתנות שיחלקו את הרווח לפי ההשקעה או לחילופין למשוך את השקעתו. היות שלא עשה כן יש אומדן דעת שלא שינה את ההסכמה הראשונה שהייתה ביניהם לחלוק בשווה. המסקנה היא כי יש לחלק את הרווחים בשווה.

פורסם במשפטיך ליעקב' ד, סימן ג

נפסק:

הרב אברהם דב לוין:

שותפות בדבר שאינו מסוים – ישנה מחלוקת בין הרמב"ם לראב"ד (הלכות זכיה פ"ג, ה"ה) אשר הובאה בשו"ע (סי' רמא, ס' ד), בשאלה האם קניין חל על דבר שאינו מסוים, ופסק הט"ז (שם) שהקניין חל. בשותפות על דבר שלא בא לעולם פסק השו"ע (סי' קעו, ס' ג) כרמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין, פ"ד, ה"ב) שלא ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם ולכן השותפות אינה חלה. לעומתו הביא הרמ"א דעות ראשונים החולקים על כך, ובעל נתיבות המשפט (ס"ק ה) קבע שדעת הרמב"ם היא דעת יחיד בסוגיה זו כנגד כל הראשונים, לכן ניתן לעשות קניין ושותפות בדבר שאינו בא לעולם. אך בנדון דידן לא נקבע כלל במפורש מה הנכס שעליו תחול השותפות, אלא נקבע רק כי הנתבע ירכוש נכס בעיר העתיקה מול הכותל המערבי. הנתבע לא הבהיר מה הנכס שאותו הוא מתכנן לרכוש, ולכן לכאורה השותפות עדיין לא החלה. אולם, הרמב"ם (הלכות שלוחין, פ"ד, ה"א), ובעקבותיו השו"ע (ח"מ קעו, א), קובעים כי שותפות נוצרת על ידי הטלת הממון בשק משותף. הרמ"א (שם, סעיף ג) פוסק שאפילו דיבור בעלמא מהווה קניין. מכל מקום כאשר מדובר בסיטומתא (דרך קניין שהסוחרים רגילים בה), גם הרמב"ם והשו"ע מודים לרמ"א, ולכן התובע והנתבע נחשבים שותפים מרגע שהתובע נתן כסף לנתבע לצורך קניית הנכס בשותפות.

פירוק שותפות לזמן בלתי מוגבל – כאשר מדובר בעסקה לזמן קצוב אין לשותפים זכות לפרק את השותפות לפני מועד הזמן הקצוב מראש, אלא במקרה שתמו כספי השותפות. בעסקה ללא זמן קצוב מראש אפשר לפרק את השותפות בכל עת שאחד השותפים מבקש לפרקה (רמב"ם שלוחין ושותפין, פ"ד, ה"ד; שו"ע ח"מ, קעו, טו-טז). המקרה שלנו, כאשר צד אחד מממן וצד אחד מתעסק במשא ומתן, מוגדר על ידי הרמב"ם (שלוחין פ"ו, ה"א) כעסק. כאשר העסק מוגבל בזמן פסק השו"ע שהמתעסק יכול לחזור בו בכל עת, אולם המממן אינו רשאי לחזור בו (יו"ד, סי' קעז ס' לו). המקרה שלנו לכאורה אינו מוגדר בזמן, אולם הרמב"ם (שלוחין פ"ד, ה"ה) והשו"ע (ח"מ קעו, כב) פסקו שבמקרה בו ניתן כסף כדי ללכת למדינת הים ולהביא סחורה, על אף שלא נקבע תאריך מדויק הדבר מוגדר כזמן קצוב עד לביצוע המשימה. וכתב על כך הגרי"ש אלישיב "על דעת כן נשתתפו בשותפות" (קובץ תשובות חלק ב סי' קס, ס' יב). מכל מקום, גם בשותפות לזמן קצוב, אם ממון השותפות כלה (וזו טענת התובע), אין לחייב את המממן להשקיע כסף נוסף ולהמשיך בשותפות, וניתן לפרקה (רמב"ם, שם, פ"ד, ה"ד; שו"ע, שם, ס' טו; ערוך השולחן, שם, ס' לו).

חלוקת הממון – בית הדין סוקר עמדות שונות של פוסקים בעניין אופן חלוקת הממון בין שותפים בעסק, כאשר צד אחד נותן את המעות והשני מתעסק בפועל במשא ומתן של העסק, ומגיע למסקנה שבמקרה דנן, בו סוכם במפורש בין השותפים על אופן חלוקת השכר (40% למממן, ו-60% למתעסק),

נזקים והפסדים לשותפות

5. שותף שהפסיד

בית דין ירושלים לדיני ממונות ולבירור יוחסין

הרב אברהם דוב לוין, אב"ד
הרב מרדכי אייכלר, דיין
הרב טוביה גודלשמידט, דיין

העובדות:

התובע והנתבע התקשרו בהסכם לביצוע עסקה משותפת בנדל"ן שהייתה עתידה להסתיים בתוך ימים ספורים, אך התעכבה זמן רב מהמתוכנן (יותר משנה וחצי) וטרם יצאה אל הפועל. ההסכם בין הצדדים קבע כי התובע יעביר לנתבע 170,000 דולר לרכישת נכס ברובע היהודי מידי בעליו הערבי, הנתבע ירכוש את הנכס וינהל משא ומתן למכירתו העתידית. בכל סכום בו הנכס יימכר, מעל למיליון דולר, הצדדים יתחלקו באופן ש-60% יעברו לידי הנתבע ו-40% יעברו לידי התובע. במקרה של הפסדים בגין העסקה ההפסד יתחלק באופן שווה. התובע תבע מהנתבע להשיב לו את כספו וטען כי מדובר ברמאות ובעושק בשל הסיבות הבאות: א. הנתבע לא עדכן את התובע שהבית אינו מנוהל על ידי גורמים פרטיים כי אם על-ידי מנהל עיזבון, דבר המקשה על ניהול משא ומתן. על כך השיב הנתבע כי בעת שחתמו על העסקה לא מונה מנהל העיזבון אלא רק כחודש לאחר מכן. ב. הנתבע לא עדכן את התובע ברמת הסיכון הגבוהה של העסקה. על כך השיב הנתבע כי בעת שחתמו על העסקה אכן לא העריך את הסיכון בצורה משמעותית, אולם בדיעבד כשהעסקה הסתככה, דווקא התובע הוא זה שלחץ להמשיך בה. ג. המסמכים שהוצגו לתובע על-ידי הנתבע כללו פרטי מידע בלתי נכונים על אודות בעלי הקרקע ומיקומה. על כך השיב הנתבע כי פרטי המידע במסמכים מבוססים על הרשום במאגרי העירייה וכפי שידוע בין תושבי המקום. ד. הבית רשום כשייך לוואקף ועל כן לא ניתן לרשום עליו הערת אזהרה. על כך השיב הנתבע כי אין כל מניעה לרשום הערת אזהרה על נכס וואקף.

לטענת הנתבע העסקה כלל לא כשלה ועדיין יש סיכוי רב לקיומה. העיכוב נגרם בשל התערבותם של גורמים חיצוניים, אשר לא ניתן היה לצפותם מראש, והתובע היה מעורב בכל תשלום שהועבר לצד ג. לבסוף הוסיף הנתבע כי אם אכן מדובר בעסקה שנכשלה, הכרוכה בהפסדים כספיים, כיוון שהם שותפים על התובע להתחלק עמו בהפסד כפי שנקבע בחוזה ביניהם.

אינם בעלים אלא דומים לגזברים של הקדש המוסמכים לתפעל את המוסד, להחליט על התקציב, אבל אינם רשאים לעשות ככל העולה על רוחם בכספי המוסד. לכן אין להם שעבוד הגוף הקיים אצל כל לווה (ראו פד"ר י, עמ' 288 הדן לגבי חברה בע"מ וכן שו"ת מנחת יצחק (חלק י, סי' ק) המשווה בין עמותה לחברה בע"מ ודן אם יש לה מעמד של שותפין או של רכוש ציבורי). לנתבעת אין מעמד שונה משל שאר חברי העמותה בנוגע לאחריות אישית, למרות שהייתה מעורבת בחתימת החוזים עם השכירים. זאת מאחר שיש אומדנא ברורה לכך שכאשר העובדים חתמו על הסכמי שכר הם הבינו שהם חותמים מול המדרשה ולא מול הנתבעת.

תוקף התחייבות הנוגדת את חוקי המדינה – ועד העובדים טען שחוב העמותה כלפי הנתבעת על עבודתה בזמן חופשת הלידה נוגד את חוקי המדינה ולכן אין לו תוקף. נראה שאף אם הנתבעת תבעה שלא כדין את דמי הלידה מהביטוח הלאומי אין בכך לגרוע מזכותה לקבל את שכרה מהעמותה על עבודתה בחופשת הלידה. לפי הדין אין לפטור מתשלום על עבודה שנעשתה באיסור. הדבר נכון לגבי איסורי תורה (בבא קמא, ע) וודאי נכון גם לגבי חוקי המדינה. במישור הממוני כאשר ישנה הסכמה לעבודה והעבודה התקיימה בפועל, נוצר חוב. אמנם הגזבר של העמותה טען כי לא הייתה הסכמה מפורשת מצד ההנהלה לשלם על העבודה בזמן חופשת הלידה, אך השתיקה של ההנהלה כמוה כהסכמה. טובת המוסד הייתה שהנתבעת תמשיך בעבודתה, אשר כללה בין השאר גיוס כספים, שכן עבודה זו מצריכה היכרות עם תורמים, וקשה למצוא מחליפה לתפקיד זה לפרק זמן קצר עד שתסתיים חופשת הלידה. נוסף על כך חברי ההנהלה ידעו שבבקבות שתיקתם הנתבעת ממשיכה לעבוד ונתנו למציאות זו להתקיים (שתיקה כהודאה כמבואר בחו"מ, סי' שלו).

סיכום:

עמותת 'יחד' תשלם 5,000 ש"ח לכיסוי חובות המדרשה בתוך שלושים יום. 5,000 ש"ח נוספים ייוותרו כחוב של העמותה למדרשה עד שבית הדין יתרשם כי מאזן הכספים של העמותה מאפשר את תשלום החוב.

ניתן בתאריך י"ג אייר תשס"ז, 1 במאי 2007
טרם פורסם

נפסק:

שירותי משרד והעבירה תקציבים לחשבון הכנק של המדרשה, אך נתנה לנתבעת יד חופשית לנהל את המדרשה. התנהלותה הכספית של הנתבעת לא הייתה מסודרת והמדרשה נכנסה לחובות, בין השאר בשל תשלום שכרה של הנתבעת בשלושה חודשים שבהם הייתה בחופשת לידה, אך בכל זאת הגיעה לעבודתה. ועד העובדים של המדרשה תובע מהנתבעת ומעמותת 'יחד' לכסות חובות אלה. רואת החשבון של עמותת 'יחד' טוענת שלעמותה אין אחריות על החוב שכן היא שימשה רק צינור להעברת הכספים, וכך סוכם בין הצדדים. כן היא טוענת כי לעמותה אין די כסף לשלם את החובות.

שותפות אמתית או פיקטיבית? – מצד אחד הנתבעת קיבלה עובדים על דעת עצמה בשם המדרשה, ומצד אחר העובדים קיבלו תלושי משכורת מעמותת 'יחד'. מיהו המעסיק - המדרשה או העמותה?

מבחינת חוקי המדינה כל התקשרות כספית של המדרשה עם שכירים הנה באחריות עמותת 'יחד'. הגדרה זו מקובלת גם מבחינה הלכתית היות שעמותת 'יחד' הייתה מודעת למשמעות החוקית של הקנטקט המדרשה תחת חסותה, ולפיה מבחינת חוקי המדינה היא הבעלים של המדרשה. הנתבעת נחשבת כמועסקת על ידי העמותה, כראש פרויקט וממילא כשליחה של העמותה.

אמנם, האחריות הראשית על החוב מוטלת על כספי המדרשה, כפי שסוכם בין העמותה לנתבעת, אולם עמותת 'יחד' אינה יכולה להתחמק מאחריות בטענה שהייתה רק צינור, שכן ההגדרה כחוק היא שכל פרויקט המתקצב על-ידי עמותה הוא באחריותה.

הנאה מהשותפות – גם אם היינו מקבלים את הטענה שלעמותת 'יחד' אין אחריות כספית לחובות המדרשה עדיין ניתן לחייב את העמותה מדין השוכר פועל לעבוד בשלו ועבד בקרקע חבירו, שלפי השו"ע בעל הקרקע צריך לשלם מה שנהנה (שו"ע, חו"מ שלו, א), ולפי הרמ"א (שם) בעל הקרקע צריך לשלם הכול ולא רק כמה שנהנה. במקרה שלנו היקף פעילותה של עמותת 'יחד' גדל כתוצאה מהחבירה למדרשה, והיא מצטיירת כעמותה חזקה בעיני התורמים. זו הסיבה שעמותת 'יחד' הסכימה מלכתחילה לתת שירותי משרד ללא תשלום למדרשה. אם כן, עבודתם של שכירי המדרשה השכיחה את נכסי עמותת 'יחד'. כאשר העמותה הנפיקה עבור העובדים תלושי שכר היא גילתה דעתה שהיא מסכימה לעבודתם של השכירים על-פי הסכמי השכר, ולכן היא מחויבת ככל התשלום עבורם ולא רק בהנאתה שלה, למרות שהעובדים חשבו שהם עובדים עבור המדרשה.

אחריות אישית של הנתבעת – היות שעמותת 'יחד' טוענת כי אין לה די כסף לשלם את החובות נשאלת השאלה האם לנתבעת אחריות אישית על חובות המדרשה. חברי עמותה

נקבע שכל אחד מהם ישלם מחצית מעלות המכר. הנתבע טוען כי הוא לא התחייב לשלם מחצית הסכום אלא **עד** מחצית הסכום. כמו כן טוען הנתבע שכניסתו לשותפות הותנתה בכסף שהוא התעתד לקבל מעסקה אחרת, ומשזו לא צלחה, אין לו כל מחויבות עסקית כלפי עסקת המכונות. נוסף על כך לדבריו התובע ייתר על האפשרות שניתנה לו מן החברה לקבל כמות פחותה של מכונות בהתאם לסכום ששילם, והעדיף לקבל חזרה סכום של 7,500 ש"ח החזר מהחברה לאחר ניכוי ההוצאות שנגרמו לה, למרות שהסכום ששילם לחברה עמד על 18,937 ש"ח. התובע טוען כי הנתבע הכשיל את העסקה בכך שלא מילא את חלקו בהסכם השותפות, ומבקש מבית הדין לחייב את הנתבע בתשלום עבור הסכום שהתובע השקיע בעסקה ולא הושב לו על-ידי החברה, תשלום בגין מניעת הרווחים העתידיים והטבות שונות שהובטחו לו על-ידי החברה, וכן הוצאות שונות שהוציא בגין העסקה.

נפסק:

מחויבות הדדית לביצוע העסקה כדין שותף – חתימת הנתבע על ההסכם מול החברה יחד עם התובע כשלעצמה יש בה ללמד על המחויבות השווה ביניהם, אף ללא תלות בתנאי מסוים.

מחויבות הדדית בהצטרפות לעסקה קיימת – אי-אפשר לחייב את הנתבע על הנזק וקל וחומר לא על מניעת הרווח של התובע, כיוון שהתובע הקדים והתחייב כלפי החברה בתשלום עבור קו שלם של מכונות בחוזה שחתם בתחילה לבדו, בלי שסמך על הנתבע ותלה בו את אמונו. לכן לא נתקיימה כאן **הסתמכות הדדית** בין השותפים.

נזק שהתובע הביא על עצמו או יכול היה למונעו – התובע יכול היה לרכוש מחצית מקו המכונות באמצעות תשלום החצי שלו בשותפות, אך בחר שלא לעשות כן. אף אם תתקבל טענתו כי לא היה מסוגל למלא את חלקו בעסקה עד כדי מחצית סכומה, עדיין יכול היה להציל את סכום השקעתו בעסקה. זאת משום שבדיון שהתקיים בעניין זה בבית משפט השלום החברה נתנה לו את האפשרות לקבל את החלק היחסי במכונות בהתאם למה ששילם, וגם על כך ויתר התובע. לכן נראה כי הוא עצמו גרם לאי קבלת המכונות.

תביעת מניעת הרווח (הפסד תנובת המכונות אילו סופקו) – הרווח הצפוי שאותו נקב התובע בהתבסס על פרסומי החברה אינו ברור ומובטח כלל, ולכן לא ניתן לבסס עליו את התביעה. מכל מקום, אין מקום לפיצוי בגין מניעת רווח משני הטעמים הבאים: ראשית, מדברי רבי יצחק בירושלמי (בבא מציעא פ"ה, ה"ג) שהסיק מדברי התוספתא: "המבטל כיסו של חברו אין עליו אלא תרעומת". עולה כי אין דרך לְחַיֵּב על מניעת הרווח כאשר הוא אינו ודאי וברור. מאידך, בהמשך דבריו הוא אומר שהמבטל שדהו של חברו חייב לשפות לו, כך גם נאמר בבבא מציעא (דף עג, ע"ב) ושם גם מובאת המשנה בה נפסק: "המקבל שדה מחבירו והובירה, שמין אותה כמה ראויה

ואף-על-פי שהמתעסק עדיין לא קנה את הסחורה, הממון אינו יכול לחזור בו מהעסקה, אלא במקום שבו העסקה קְשְׁלָה והממון נגמר. אולם במקרה דנן, כיוון שמדובר בעסקה מורכבת ביותר לא ניתן לומר כי היא יכולה להימשך לנצח, ולתובע אין אפשרות לבטלה. לכן התעכבות העסקה מעבר לזמן הסביר שעליו דובר מראש (על-פי הודאתו של הנתבע – ימים ספורים), מהווה למעשה כישלון העסקה. הקשיים ברכישת הבית מידי הערבי, בהתחשב בכך שהזמן שתוכנן מראש לרכישת הבית היה ימים ספורים, מבהירים כי השותפות נקלעה למבוי סתום ולכן ניתן לדרוש את פירוקה. הנתבע התנהל במהלך העסקה באופן שאינו רגיל ומקובל בדרך העסקים של רכישת נכס כגון רישום הערת אזהרה או קבלת ערבויות, ולכן נחשב שהזיק לנכסי השותפות. לפיכך הנתבע יחזיר לתובע את הסכום שאותו השקיע התובע בעסקה.

דעת המיעוט:

העסקה מוגדרת עסקה בעלת זמן קצוב אשר לא ניתן לחזור ממנה עד תום זמנה או השלמתה או תום כספי השותפות. על-פי הנתבע לא כלה הכסף, ולפי גרסת התובע, שלא הוכחה, כלה כספה של השותפות, ואם כן לא נותר לו מה לתבוע. הסיכון הרב הכרוך בעסקה היה ידוע מראש לצדדים וכן האפשרות להיקלע למבוי סתום לתקופה מסוימת, ואין בכך כדי להפיל את העסקה ולבטל את השותפות. הַעֲרָכָת הצדדים לסיום העסקה בזמן קצר אין בה משום תנאי בהסכם אלא שיחה בעלמא, והיא אינה מקנה זכות ביטול. אין גם להשית על הנתבע חיוב בגין אי-רישום הערת אזהרה וכדומה, שֶׁנֶן מנהג המדינה משתנה בין עסקה אחת לאחרת, ואינו מנהג כולל לכל עסקאות הנדל"ן. לפיכך אין לחייב את הנתבע בתשלום כספי השקעתו של התובע בשותפות.

תיק ממונות מספר 1470-שע
פורסם באתר דעת:

<http://www.daat.ac.il/daat/vl/pdrjerd/ pdrjerd1279.pdf>

6. נזקי הפרת חוזה שותפות בעל-פה

בית דין לענייני ממונות מערב בנימין

הרב מיכאל הרשקוביץ, אב"ד

הרב חיים צפרי, דיין

הרב יעקב שרעבי, דיין

העובדות:

התובע ערך חוזה קְמָר עם הַכְרָה שהייתה אמורה לספק לו קו של עשרים וארבע מכונות אוטומטיות לממכר ממתקים. מאוחר יותר הוא צירף לחוזה את הנתבע כדי שיהיה שותף עמו בעסקה, כיוון שלא הצליח לעמוד בתשלומים. לטענתו

פ"ג, הערה ג). על אף שהנתבע יכול לטעון כי השותפות לא קְשְׁלָה ועוד ניתן לבצע את העסקה כיוון שהצפי היה לסיימה בזמן קצר בהרבה, אין חובה מצד התובע לתת לנתבע אורכה עד אשר יצליח להוציא לפעול את העסקה, כאשר בינתיים הוא רואה את כספו כְּלָה.

הרב טוביה גולדשמידט:

שותפות לעסקה מסוימת – השותפים התקשרו בשותפות לרכישת נדל"ן בעיר העתיקה. אפשר ללמוד זאת הן מתביעת הצדדים הן מלשון החוזה ביניהם העוסק בהשקעה לטובת רווחים. הרמב"ם (שלוחין פ"ד, ה"ה) והשו"ע (ח"מ ס' קעו, ס' כב) פסקו שבמקרה בו ניתן כסף כדי ללכת למדינת הים ולהביא סחורה, על אף שלא נקבע תאריך מדויק הדבר מוגדר כעסקה בעלת זמן קצוב אשר לא ניתן לחזור ממנה עד תום זמנה או השלמתה. גם במקרה שלנו, כיוון שהתקשרו לצורך עסקה מסוימת לא ניתן לחזור עד השלמת העסקה.

פירוק השותפות – כדי לתבוע את פירוק השותפות יש להוכיח כי כלו כספי השותפות או שנגרמו נזקים בפועל לשותפות. כיוון שהנתבע טוען כי לא כלו כספי השותפות והעסקה עדיין בת-ביצוע, לא ניתן לדרוש את פירוק השותפות.

נטל הוכחות הפסד הממון – כיוון שמדובר בשותפות, כל עוד לא הוכח כי הנתבע שינה מהמנהג, לא ניתן לחייבו בתשלום. יתר על כן, כיוון שנטען כי התובע ידע על פועלו של הנתבע והסכים לכך לא ניתן לטעון כלפיו כי שינה מהמנהג (שו"ע ס' קעו, ס' י). נוסף על כך כדי לחייב את הנתבע בנזקי השותפות יש להוכיח כי העסקה נכשלה, וכן להוכיח כי מדובר ברשלנות של הנתבע דווקא ולא של עורך הדין או של צד ג אחר.

מנהג המדינה – כאשר נטען כי אפשר לפרק שותפות עקב שינוי יש לדון מהו המנהג המדובר. כיוון שעסקינן ברכישת דירה בעיר העתיקה מידי ערבים, אשר מפחדים לפרסם את דבר המכירה, לא סביר כי הם יסכימו לחתום על הערת אזהרה או על ערבויות אחרות.

פירוק השותפות כאשר הפסידה – יש לדון בעצם טענת התובע כי הוא דורש את פירוק השותפות. באופן מהותי אפשר לְפַרֵק שותפות רק כאשר יש מה לפרק. במקרה שלנו, לטענת התובע ממון השותפות אזל ולכן אין כלל שותפות לפרק, בעוד הנתבע מודה כי ממון השותפות לא אזל אך הוא מושקע בנכס. מטענת התובע אפשר ללמוד כי השותפות איננה קיימת, ומטענת הנתבע אפשר ללמוד הפוך. גם אם נאמץ את טענת הנתבע ונסכים כי ישנם כספים לשותפות, אין כל יכולת מצד התובע לדרוש את כספו כי אם את חלקו ברכוש השותפות כלכד.

סיכום:

דעת הרוב:

אופי השותפות הוא קְשְׁלָה עסקה בין בעל ממון לסוחר ההולך להביא סחורה ממקום אחר. עקרונית, נתינת הממון מהווה קניין,

וחלוקה זו נעשתה מן הסתם בשביל לתת למתעסק שכר על עבודתו, הרי שהחלק של הממון נחשב כפיקדון בידי המתעסק, ולא כהלוואה, ולכן הממון צריך ליטול על עצמו את האחריות על הפסד ה-40% ולשלם למתעסק את השאר, כלומר 60% מכספי ההשקעה (על-פי רמב"ם, שם, פ"ג, ה"ה).

חייב המתעסק בשבועה – פסקו הרמב"ם (שלוחין פ"ט, ה"א) והשו"ע (ח"מ ס' צג, ס' א) שהשותפים חייבים בשבועה מדרבנן שלא גזלו את שותפם ושדקדקו בחשבונותיהם. נתיבות המשפט מוסיף על כך וקובע כי במקום שבו יש חשש לגניבה למשל, מחויב השותף בשבועה מדאורייתא – שבועת השומרים. אולם כאשר מדובר בטענת ברי (טענה וודאית), אין מחייבים בשבועת השומרים וגם לא בשבועת שותפים, כיוון שחזקה שאדם לא יעז לשקר כנגד טענה ברורה וודאית (נתיבות המשפט, ס' עב, ס"ק לז). בנידון דידן טוען התובע בוודאות כי הנתבע פעל ברמאות כלפיו, ולכן הנתבע נפטר מחיוב בשבועה.

חיוב גרמא בשותף שהזיק – שותפים חייבים אף בנזקי גרמא (נזקים עקיפים), שכן הם נעשו שומרי שכר זה לזה, ושומר חייב בגרמא. כל שֶׁנֶן אם דינו של המתעסק (הנתבע) כפועל, שחייב לשלם בגין ההפסדים שגרם בכך שלא עבד כפי שהיה צריך לעבוד (פס"ד ירושלים ז, עמ' שנא; ח, עמ' רב).

הודאה כנגד הודאה – הגמרא (בבא קמא לה, ע"ב) קובעת שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור. משמעות הדבר היא שכאשר צד אחד טוען כלפי צד שני דבר מה, והצד השני מודה, אך בדבר אחר לחלוטין, הנתבע פטור. השו"ע (ס' פח סע' יב) קבע שאף אם יש עדים על השעורים שחייב הנתבע אין כל חיוב כיוון שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ולכן ברגע שהתובע טען שמדובר בחיטים הפסיד את השעורים.

בענייננו, התובע רוצה לתבוע מהנתבע את נזקיו שנעשו בגרמא, אך מאחר שהתובע טוען שכלל אין שותפות עקב הרמאות של הנתבע כלפיו, בעוד שהנתבע טוען כי יש שותפות, הודאתו של התובע שאין שותפות מבטלת את יכולתו לדרוש את נזקי הנתבע בגרמא. זאת משום שחיוב תשלום בנזקי גרמא רלוונטי רק אם יש שותפות, שֶׁנֶן בכל מקרה אחר גרמא בנזיקין פטור.

הרב מרדכי אייכלר:

פעולה שלא כמנהג המדינה – בשו"ע נפסק כי על שותף שלקח על עצמו לנהל את העסק המשותף מוטלת החובה לפעול בדרך המקובלת (ח"מ, ס' קמו ס' א). מנהג המדינה בנושא זו הוא רישום הערת אזהרה או ערבות אחרת בעת רכישת נכס. היות שהשותף לא רשם הערת אזהרה או ערבות אחרת, הוא מעל בחובתו וחייב בנזקים. יתר על כן, הסיכום שסיכמו על חלוקת הרווחים וההפסדים בגין השקעה זו בטלים בעקבות פעולת השותף, והוא חייב להחזיר לתובע את כל סכום השקעתו.

פירוק השותפות בגין פעולות השותף המנהל – כאמור במצב בו יש שני שותפים, האחד משקיע והשני מנהל בפועל, יכול השותף המשקיע להפסיק את השותפות בכל עת שרואה כי המנהל מפר את המנהג המקובל (פתחי חושן הלכות שותפים

שותף שמכר מחלקו ללא ידיעת שאר השותפים – הדין הפשוט אוסר על מכירת חלק בשותפות ללא אישור שאר השותפים (ערוך השולחן, סי' קע"ו ס' נ). אולם על-פי פקודת השותפויות אפשר לעשות זאת, שכן פסק הרמב"ם (הלכות שותפין פ"ה, ה"י) ואחריו השו"ע (חו"מ סי' קעו, ס' י) שהמשתתף עם חבירו לא יִשְׁנָה ממנהג המדינה, ועל כך כתב הנתביכות משפט (על השולחן ערוך, שם) שאם עשה כמנהג המדינה הרי זה כי התנו ביניהם שיהיו סומכים על המנהג. אולם פוסקים גם כי במקום שהמכירה הייתה נגד רצון השותפים, יכולים הם לעכבה. בענייננו, כיוון שאין כל הוכחה לכך שהשותפים התנגדו למכירת חלקו של השותף לתובע ואף נהגו בתובע מנהג שותף, אין ספק כי הוא הפך שותף בשותפות.

הברחת נכסים – בפקודת החברות יש התייחסות מפורשת לחשש להברחת נכסים על-ידי בעלי המניות, אף בפירוק מרצון. במקרה שלנו החשש גובר עקב טענת השותפים לפגיעה בדיבידנד שאותו הם תכננו לחלק. לפי חוקי פירוק החברות, כאשר חברה עומדת בפני פירוק ראשית יפרעו הנושים, ורק בנכסים השיוריים יזכו בעלי המניות או השותפים.

סיכום:

בסמכות בית הדין לתת צו עיקול נכסים נגד החברה ככלי דיוני. שותף יכול למכור את חלקו בשותפות לשותף חדש ללא אישור שאר השותפים, מכוח מנהג המדינה, כל עוד לא מחו שאר השותפים. יִשְׁנֹנו חשש להברחת נכסים אף בפירוק מרצון כאשר בעלי השותפות הם אנשים אמידים.

תיק ממונות מספר 1297-סו-
פורסם באתר דעת:

<http://www.daat.ac.il/daat/vl/pdrjerd1/pdrjerd1239.pdf>

9. עסקה ללא ידיעת שותפו

בית הדין הרבני האזורי אשדוד

הרב שלמה דיכובסקי, אב"ד
הרב יעקב אליעזרוב, דיין
הרב מסעוד אלחדד, דיין

העובדות:

התובע הוא בעל אולם אירועים אשר השכיר אותו לנתבעים, בעלי מתפרה, לצורך הפעלת המתפרה במקום. לשם כך נחתם הסכם שכירות כראוי. כמו כן במהלך המשא ומתן הוצע לתובע להצטרף כשותף במתפרה תמורת השקעה של \$50,000 מצדו, וכאשר התובע הסכים לכך נערך הסכם נוסף המסדיר את שותפותו במתפרה.

8. שותף שמכר את חלקו

בית דין ירושלים לדיני ממונות ולבירור יוחסין

ללא שמות הדיינים

העובדות:

התובע דורש הטלת צו עיקול על נכסי חברה בפירוק בגין תביעות כספיות שיש לו נגדה. לטענתו חתם על חוזה לצורך כניסה כשותף. החוזה אמנם לא נחתם על ידי כלל השותפים, אך אושר בהתנהגות הצדדים כגון הזמנתו לשיבות החברה, העברת חוזה השותפות לצד ג, אי קבלת שכר על עבודתו עבור החברה ועוד.

הנתבעת, באמצעות מפרק החברה, טענה כי לא נחתם כל הסכם עם התובע אף לא בהתנהגות, וכל שנחתם הוא הסכם בין התובע ובין אחד השותפים. בשיבות החברה המדוברת הוא הוצג על-ידי אותו שותף כעורך דין ולא כשותף בחברה. ככל שיש לתובע טענה כלשהי היא בינו ובין השותף, ולא בינו ובין החברה. יתר על כן, כיוון שהחברה בפירוק, גם אם נניח שאכן קיים חוב לתובע, החוק קובע כי דרך בירור העניין היא באמצעות הגשת תביעת חוב למפרק החברה אשר ידון בתביעה. אם המפרק ידחה את התביעה יכול התובע לתבוע את חובו בבית משפט או בבית דין. הנתבעת מערערת על הטלת צו עיקול על כלל נכסי החברה בעוד החוב עצמו נמוך בהרבה משווי הנכסים. בא כוח הנתבעת טוען ששאר השותפים הם אנשים אמידים ואין סכנה להברחת נכסים, ולכן צו העיקול מיותר. בעלי החברה טוענים עוד כי צו העיקול מונע מהם לקבל בתקופה הקרובה דיבידנד אשר לו היו זכאים.

נפסק:

כללי צו המניעה הנהוגים בבית הדין – צו מניעה או צו עיקול הם כלים דיוניים שנועדו למנוע הפסדים למבקש, ולא פסק דין סופי. ככל שיימצא כי המבקש מנצל כלי זה למשיכת ההליך, אפשר לבטל את צו העיקול. אכן, צו עיקול עלול לפגוע בנתבע, אולם לצורך הקטנת הנזק המבקש מחויב להעמיד ערבויות בבית הדין לתשלום פיצויים במקרה שיתברר כי בקשת צו עיקול הייתה קנטרנית. אפשר להעביר את הדיון לפורום משפטי אחר, אולם עד מועד הדיון המחודש הצו יישאר בתוקפו (המקורות למדיניות זו של בית הדין: הרא"ש (בבא קמא, פ"ק סי' ה) הקובע: "דין גמור הוא להציל את העשוק בכל טצדקי דמצי למיעבד". בהמשך לכך פסק בשו"ת המהרש"ך (ח"ג סי' נח) שכל דיין ובית דין רשאי לעכב אף אם לא מדובר בבית דין או בדיין מומחה. וכך כתב ר' חיים מצאנז: "מנהגנו לעקל על טענת כל דהו").

כמה ימים טרם פתיחת העסק חזרה בה המשפחה הראשונה מההסכמה. כתוצאה מכך תובעת המשפחה השנייה את הראשונה בגין גרימת נזק בשל היעדר מקום תעסוקה ואָבְדן הצעות עבודה חלופיות שקיבלו שני בני הזוג. נזקו של אב המשפחה הוערך על-ידי בסך של 1,800 דולר בחודש, ונזקה של אם המשפחה הוערך על-ידי בסך של 1,000 דולר בחודש. כמו כן היא תובעת החזר על הימים שהשקיעה בהקמת העסק, הפסד הרווח הצפוי מהעסק ותשלום עבור הצער שנגרם לה כתוצאה מביטול המיזם.

נפסק:

שותפות כשיעבוד – ישנן כמה שיטות בנוגע לאופן תחולת התחייבות בשותפות על צדדיה. המרכזית שבהן (על פי ערוך השולחן והמהרי"ק על חו"מ קעו, וכן נראה מדברי הרמ"א) היא שיטת בעל העיטור, לפיה הצדדים משעבדים את גופם לאורך תקופת השותפות עד תומה תוך אי-אפשרות חזרה ממנה, אף ללא קניין ובדבר שלא בא לעולם. לאור זאת, במקרה שלנו המשפחה המממנת הסכימה לשותפות ולכן לא יכלה לחזור בה.

פיצוי על הנזק – יש לדון בעניין לאור הסוגיה (בבא מציעא עו, ע"ב) הדנה בכעל בית ששכר פועל והבטיח לו עבודה, ולבסוף חזר בו. בתלמוד נפסק כי אם טרם ההתקשרות עם בעל הבית הייתה לפועל אפשרות להשכיר את עצמו לאחר, וההתקשרות גררה את הפסד מקום העבודה כך שכעת אין אפשרות למציאת מקום עבודה חלופי, על בעל הבית לשלם לשכיר כפועל בטל. לפי הט"ז (חו"מ, ס' של"ג), גְבֵה שֶׁכַר פּוֹעֵל בְּטַל הוא 50% מהתשלום שהיה מקבל אילו היה עובד. לכן במקרה זה יש לשלם 900 דולר עבור כל חודש לכעל, ו-500 דולר עבור כל חודש לאישה, בגין החודשים שבהם לא מצאו עבודה.

חלוקת רווחי העסק – כיוון שהמשפחה המממנת יכולה למכור את הציוד ולהשכיר את המקום במחיר גבוה יותר ממה ששילמה בעת הרכישה, יש לחלק את הרווח בין המשפחות בשווה – כפי התנאי שהיה ביניהם בעת ייסוד השותפות. אין לחייב תשלום עבור מניעת רווח אפשרי של העסק, שכן מדובר במעין גרמא.

תשלום עבור בושה וצער – בזמננו אין מחייבים על כך ממון, אך מוטלת חובה מוסרית על המשפחה הראשונה לבקש סליחה מהמשפחה השנייה.

סיכום:

המשפחה הנתבעת תשלם למשפחה התובעת שכר פועל בטל בגין החודשים בהם בני הזוג שבתו מעבודה. כמו כן היא תפצה אותם עבור הימים שבהם פעלו להקמת השותפות. ערך הפיצוי ייקבע על-ידי מומחים לענייני עבודה.

פורסם בשו"ת דבר חברון, חושן משפט, סימן לט

לעשות ונותן לו, שכך כותב לו, אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא". רש"י בגמרא פירש שההבדל בין ביטול כיסו ובין ביטול שדהו נעוץ בעובדה שלגבי כיסו המדובר באסמכתה (אפשרות לא ודאית) בלבד ולא התחייבות, שכן הרווח לא תלוי בו לבדו אלא תלוי בגורמים חיצוניים – יכול להיות שלא ימכרו לו. לעומת זאת באשר לשדהו, עיבוד השדה תלוי רק בו ולכן מדובר בהתחייבות. בפסק הדין הובאו טעמים נוספים להבחנה בין כיס ובין שדה: לדעת המאירי, כיוון ששדהו בידו, אם לא הובירה הרי הוא כמזיק ולכן מתחייב. טעמים נוספים הובאו בראשונים ואחרונים להבחנה בין המקרים, וניתן לראות אותם בהרחבה בפסק הדין. מכלל המקורות שנדונו בפסק הדין עולה כי אין כל דרך לְחַיֵּב על מניעת רווח כאשר הוא אינו ודאי וברור. נוסף על כך גם למחייבים על מניעת רווח הרי זה רק כאשר התובע יכול היה להרוויח מכספו שלו, מה שאין כן בנידון דידן בו התביעה היא על מניעת הרווח שציפה לו מהשקעת ממונו של הנתבע.

תביעה בגין הפסד בנכסים, הטבות שונות והוצאות – בית הדין דחה את הטענה משלושה נימוקים: ראשית, אף אילו היה הנתבע משלם את חלקו לא היה די בכך כדי לזכות ברווחים ללא השלמת תשלום חלקו של התובע שטען כי לא יכול היה להשלימו. שנית, גם ברכישת מחצית המכונות התובע יכול היה לקבל את אותם הבונוסים והוא ויתר על כך. שלישית, כאמור לעיל, מניעת רווח שאין בה עיכוב כספי התובע אינה עילה לתביעה, שכבר פירשנו שגם המחייבים על מניעת רווח מדובר רק כאשר התובע יכול היה להרוויח מכספו שלו, ולא על מניעת הרווח שציפה מהשקעה של אחר. בנוגע להוצאות השונות שהוציא התובע הרי שהתנהלותו היא שגרמה להן.

סיכום:

בית הדין דחה את כל תביעותיו של התובע כלפי הנתבע, שכן על אף הסכם השותפות ההפסדים נגרמו מהתנהלותו שלו וחלקם אף מהווים נזקי מניעת רווח שאין לנתבע אחריות עליהם.

ניתן בתאריך י"ב תשרי תש"ע, 30 בספטמבר 2009
טרם פורסם

7. חזרה מעסקת שותפות

בית דין לענייני ממונות קריית ארבע

הרב דב ליאור, דיין יחיד

העובדות:

שתי משפחות הסכימו ביניהן להקים עסק קייטרינג בשותפות, כאשר הראשונה תממן את הוצאות השכירות של המקום הנדרש, רכישת מכונות וציוד לאספקת מזון כשר לשלושה חודשים, והשנייה תתפעל את העסק.

כסף מגיע לתובעים על עבודתם בזמן השותפות ומי תרם יותר בפועל לצמיחה שלה. לכן כל הטענות ביחס להתנהלות הצדדים בעבר: התרשלות בעבודה, היעדרות, יחסי אנוש גרועים, הסדרי תשלום בעייתיים – דינן להידחות. זאת הן מטעם מחילה הן על-פי הלכות שותפים המופיעות בשו"ע (חו"מ סי' קעו, סעיפים י-יג) ובנושאי כליו, שלפיהן כך הוא דין השותפות כל עוד לא הוכחה אשמה החורגת מהגבול הנהוג בין שותפים. לכן גם אין מקום לדבֵר על פיצויי פיטורין, דמי אבטלה וכדומה הלקוחים מעולם העובדים והמעבידים, ואינם שייכים לשותפים.

הזכות לחלק את השותפות – זכותו של כל שותף לפקֵק את השותפות כאשר עולה רצון מלפניו ואין חברו יכול לעכב עליו (שו"ע חו"מ סי' קעו, ס' טז), וזאת בתנאי שאין בחלוקה בזמן מסוים כדי לגרום נזק או הפסד שאינם מקובלים (שם, ס' טז ובנושאי הכלים).

קיצוז חובות ורישום מלאי – הצדדים הציגו חובות של השותפות כלפיהם בגין סיפוק מלאי, שיחות טלפון, רשימת מלאי מעודכנת ועוד. נתונים אלה לא הוכחו על ידי הצדדים, ולכן אין צורך שהם יִשְׁכְּעוּ עליהם בשבועת השותפים (שו"ע, חו"מ סי' צג, סעיפים ו-יג), במיוחד שיכלו לטעון טענות חזקות יותר לטובתם, ולכן יש כאן טענת 'מיגו' והם נאמנים עליה. לפיכך בית הדין פנה לרואה חשבון לצורך הערכת שווי המלאי וחישוב החובות של השותפות כלפי הצדדים.

שווי מאגר הלקוחות ושמה של החברה – לשותפות מאגר לקוחות (כ-400 במספר) מהם מזדמנים ומהם קבועים. מאגר זה המסוגל לייצר הכנסה שווה כסף (בעניין זה התייעץ בית הדין עם הרב חגי איזרר חבר בית הדין הגדול, ועם הגר"נ גולדברג, לשעבר חבר בית הדין הגדול. כמו כן שמה של החברה והמוניטין שלה אף הם שווים כסף (שו"ת דברי מלכאל ח"ג, סי' קנז; שו"ת שבט הלוי ח"י, סי' רעה; פד"ר ח"ג עמ' 396 ואילך, וראו מקורות נוספים המובאים בגוף פסק הדין). בהתייעצות עם רואי חשבון נקבע כי שווי מאגר הלקוחות והמוניטין של החברה עומד על סך של 90,000 ש"ח, על בסיס הכנסות השותפות בשנים האחרונות ופרופיל הלקוחות שלה.

סיכום:

המותג של החברה ומועדון הלקוחות שלה יישארו בידי התובעים, והם ישלמו לנתבעים מחצית משוויים כפי שנקבע לעיל. כל אחד מהצדדים ישמור על המלאי שנמצא בידו ויערו קיזוזים והחזר חובות הדדיים בהתאם לנתונים שהצדדים סיפקו לבית הדין, אך רק לחובות של השותפות כלפיהם הנוגעים למלאי, הוצאות טלפון, תשלום לרשויות וכיוצא בזה, ולא לחובות הנוגעים להתרשלות בעבודה וכדומה. אם יתקבלו בעתיד תשלומים חדשים עבור ציוד שנמכר או עבור עבודה שנעשתה על-ידי השותפות יחולקו אלה שווה בשווה בין התובעים והנתבעים.

ניתן בתאריך ל' אב תשס"ד, 17 באוגוסט 2004 לא פורסם

אולם בימינו, כאשר ניהול ספרי החשבונות של חברה הוא דבר דקדקני ומסודר, לא מקבילים טענה זו. אפשר לחייב בשבועת היסת אדם הכופר בטענת חוב נגדו, אולם במקרה שלנו עקב טענת 'קים לי' הדדית לא ניתן לחייב אף צד בשבועה זו. לא התקבלה טענת החתימה על הסכם תשלום החוב באונס כיוון שהנתבעים יכלו לברר טענתם זו לפני בית הדין בזמן התרחשות האירועים. לאור זאת הִיב בית הדין את הנתבעים בתשלום רוב החוב מכוח פשרה הקרובה לדין.

תיק מספר 1203 / מג
ניתן בתאריך ט"ז אייר תשמ"ה, 7 במאי 1985 פורסם בקובץ פסקי הדין הרבניים כרך יד, עמ' 132-154.

פירוק שותפות

10. חלוקת שותפות עם מוניטין

בית דין ארץ חמדה-גזית, בית שמש

הרב אבישי דוד, דיין
הרב דוד ספקטור, דיין
הרב אליעזר שנקולבסקי, דיין

העובדות:

הצדדים היו שותפים בעסק לממכר ציוד מחשבים. כעת הם מבקשים לפרק את העסק, והדין עוסק בשאלת מעמד העסק כשותפות ואופן חלוקתו בין הצדדים, לאור טענות הדדיות על רשלנות בניהול העסק וכיוצא בזה.

נפסק:

מעמד השותפות – הצדדים נרשמו כבעלים של החברה מצד אחד וכשכירים של החברה מצד אחר. עם זה ברור שכונתם הייתה להיות שותפים מלאים ושווים לטוב ולרע בעסק שהקים. הייתה לכך הסכמה מפורשת של הצדדים, שלא הוכחה. גם ההשקעה ההתחלתית (1,400 ש"ח) אף כי קטנה היא, מעידה על היות העסק שותפות. למרות שלא נחתמו הסכמים בכתב בין הצדדים בנושא זה אין חיסרון הסכם בכתב פוגע במהות הכוונה, בייחוד מאחר שלא הייתה הכחשה וכמפורט בשו"ע (חו"מ סי' קעו, ס' ב). אמנם המחבר והרמ"א הביאו שם דעות שונות מאימתי מתחילה השותפות, ויש הסוברים כי אֶקְנִים שהתנו זה עם זה אינם שותפים בדבר שלא בא לעולם, אולם גם לדעת המחבר המצמצם את תכולת השותפות, אם התעסקו בממון השותפות, וודאי היכן שהצדדים השקיעו בשותפות השקעה ראשונית, ללא ספק נוצרה שותפות.

התרשלות בעבודה בשותפות – משמעות השותפות היא כי השותפים שווים לטוב ולרע, ואין מקום לדון בשאלה כמה

אין צורך בקניין כדי לחייב בתשלום, כפי שפסק האגרות משה במקרה דומה (חו"מ, לז).

טענת 'טעיתי' – מחלוקת פוסקים בשאלה אם אדם נאמן לטעון טענת 'טעיתי במיגו דפרעת' (טעיתי בטענה שטענתי כי פרעתי רק חלק מהסכום, שכן למעשה פרעתי את כולו). זאת על יסוד הסוגיה בגיטין יד, ע"א. כאשר ההודאה נעשתה שלא בפני עדים, מודים כולם כי נאמן לטעון טעיתי (תוספות ר"ן, רא"ש על הסוגיה), וכך פסק הרמ"א (חו"מ קכו, יג).

במקרה שלנו ההודאה על תשלום חלק מהחוב הייתה בכתב ולא בפני עדים, ובית הדין מאריך לדון בדברי פוסקים מה תוקף הודאה שכזו (ע"ש). לבסוף מגיע למסקנה כי כיוון שניהול עסק בימינו מחייב מעקב דקדקני לגבי הוצאות והכנסות של החברה והוצאת קבלות לצורך דיווחים למס הכנסה, חזקה על בעלי החברה כי ידעו היטב מהם חובותיהם ומהן הוצאותיהם, לכן אינם יכולים לטעון לטעות בסכום שצוין על שטר ההודאה בתשלום חלק מהחוב (על-פי אורים ותומים חו"מ, ס"ט, ס' ב – בהתבסס על 'דינא דמלכותא' המעניק תוקף לשטרות מעין אלה).

שבועת היסת – קיימת מחלוקת בין כנסת הגדולה (סימן ע"א בהגהות הטור, אות ל"ח) והמהר"ם מלובלין (תשובות, סימן ע) בשאלת שבועת היסת בנידון דיין. כיוון שכל אחד מן הצדדים יכול לטעון 'קים לי' כדעה זו או כדעה זו, לא ניתן להכריע בכך. ומכיוון שבידו של התובע שטר הוכחה חתום על ידי הנתבעים טענתו חזקה יותר.

חתימה על ההסכם באונס עקב אלימות התובע – הגמרא (בבא בתרא, דף מח) עוסקת במקרה שבו הכריחו אדם למכור את רכושו. במקרה שבו מכר אותו מכירתו תקפה, ובמקרה שבו הוכרח לתת מתנה, מתנתו בטלה. במקרה שלנו התובע מכחיש את האונס, והדבר לא הוכח כלל על-ידי הנתבעים. יתר על כן, מובא ברשב"ם (בבא בתרא דף מ, ע"א) כי במקום בו יכול היה בעל דין לגשת לבית דין ולטעון טענותיו ולא עשה זאת, מהווה הדבר מעין הִשְׁתַּקָּה. אין ספק כי במקרה זה יכלו התובעים לגשת בכל עת לבית הדין ולטעון כי ההסכם נכפה עליהם בניגוד לרצונם.

* בהמשך פסק הדין דן בית הדין בקצרה בעניינים שאינם מנושא הגיליון, ואפשר לעיין בהם בגוף פסק הדין.

סיכום:

אמנם לחברה בע"מ דינים שונים מאשר אדם רגיל, אולם כאשר מדובר בתשלום המועבר ישירות מבעל החברה או רואים את בעלי החברה כשותפים, וכל פעילות של אחד השותפים מחייבת את השאר, ועליו לפצותם אם ניזוקו בגין פעולתו. במקרה זה, כיוון שכל השותפים היו מודעים לפעולות השונות ומעורבים בכל פעולה, ודאי שאי-חתימת אחד השותפים אינה גורעת מתוקפה של ההתחייבות. ישנם מקרים שבהם אפשר לטעון טענת 'טעיתי במיגו שפרעתי',

בין הצדדים התגלעו ויכוחים מרים בעקבות סירוב הנתבעים לרשום את התובע כשותף עד אשר ישלם את מלוא הסכום שעליו סוכם מראש. הצדדים הלכו לדין תורה שם נפסק כי התובע ייצא מהשותפות ויקבל סכום של \$26,000. הנתבעים שילמו את מרבית הסכום, אך סירבו לשלם \$9,000 מתוכו בטענות העיקריות האלה:

א. על אף שבידי התובע יִשְׁנָה תעודה המוכיחה כי הם חייבים לו סכום כסף, כיוון שעל השטר חתום רק אחד מן הנתבעים, ועל-פי תקנון החברה נדרש כי שני הבעלים יחתמו על שטרי חוב, אין לשטר תוקף.

ב. נעשתה טעות בחשבון חבותם כלפי התובע, והסכום האמתי נמוך באופן משמעותי.

ג. הם הסכימו ללכת לדין תורה רק בגלל שהתובע כפה זאת עליהם באמצעות איומים שיפסיק את אספקת החשמל ובכך יושבת המפעל.

ד. התובע הפר את ההסכם המקורי עמם ולא שילם את הסכומים שהיה עליו לשלם.

ה. התברר כי האולם פעל ללא רישיון עסק, ולכן היה עליהם לשלם פחות על שכירת אולם ללא רישיון.

התובע מצדו דרש דרישות נוספות פרט לתשלום יתרת הכסף, כגון החזרת האולם לקדמותו, תוספת תשלום דמי שכירות, הותרת המערכות החשמליות שהותקנו במקום ותיקון נזקים שנגרמו לאולם במהלך פירוק המתפרה.

נפסק:

שותף שעשה עסקה בלא ידיעת חברו – השו"ע והרמ"א פסקו (חו"מ סי' קעו, ס' יד) כפי שביאר הבית שמואל (אבן העזר סי' פו, ס"ק יט – על יסוד דברי הב"ח), כי במקום שאחד השותפים עשה פעולה בשותפות ללא ידיעת השותף השני אין אפשרות לבטל את הפעולה, אולם במקרה שנגרם נזק לשותפות חייב השותף לפצות את שאר השותפים.

במקרה שלנו מדובר בחברה בע"מ שיתכן כי דינה שונים, אך כיוון שמדובר בחברה בעלת שני בעלים בלבד, פעולה של בעלים אחד מחייבת את הבעלים השני גם אם לא את החברה עצמה. מכאן שאין משמעות להבדל בין שותפות ובין חברה לצורך העניין, ולחתימת אחד השותפים על הודאה על החוב יש תוקף גם כלפי השותף השני (כך נפסק במקרה דומה בפד"ר י, עמ' 349).

יתר על כן, אין הכחשה מצד שְׁנֵי בעלי החברה כי היה הסכם שהתובע ייצא מהשותפות, וכבר שולמו כמה תשלומים בידיעת שני השותפים וללא כל מחאה מצד השותף שלא חתם על הטופס. לכן ברור כי השותף השני הסכים לשלם לתובע את הסכום כדי להוציאו מהשותפות. במקרה כזה גם

חייב בנזק. אולם למעשה כאשר אין מדובר בפשיעה יש להקל כאשר התכוון לטובת השותפות. הרדב"ז פסק כי במקום בו 'ברי היזקא' (הנזק ודאי) הדבר יחשב 'גרמי' (נזק עדיף שמחייבים עליו), וכאשר לא 'ברי היזקא' יחשב הדבר 'גרמא' ופטור (שער המשפט ח"א, ס' שצט). לפי זה בענייננו, שהנתבע עיכב את מכירת הקרקע ובכך הסב נזק לשותפות, מדובר בנזק בידיים ויהיה חייב גם לפי שיטת הרדב"ז, שכן הטלת המשכון מהווה נזק ברור לשותפות.

עוד יש להסתפק אם אפשר לתבוע את הנזק בגין 'עושה סחורה בפרתו של חברו', כיוון שהסיבה לדין זה היא שמגיעים לבעלי הפרה כלל הרווחים בגינה. אולם במקרה של שותפות, לשותפים אין יכולת אישית לעשות ככל רצונם בנכסי השותפות, ולכן אין פגיעה ברווחיהם האישיים ולא חל דין זה.

סיכום:

1. בעת פירוק השותפות כל שותף יקבל את חלקו היחסי בשווי הנוכחי של השותפות, ולא את שווי השקעתו הראשונית.
2. שותף הממשכן קרקע השייכת לכלל השותפים מתחייב מדין מניעת רווח ולא מדין גזל או גניבה. כמו כן ניתן לחייבו משום שינוי ממנהג השותפים במדינה.
3. עשה השותף דין לעצמו ותפס זכויות בקרקע, אין מחייבים אותו לבטל את התפיסה.
4. מקום בו ניתן משכון אי אפשר להגדיר את בעל המשכון כְּעָרֵב.
5. יש לפְּשֹׁר בין הצדדים באופן שהנתבע יסיר את המשכון מרוכח חלקי הנכס כדי שהקרקעות יוכלו להימכר, וחלק מהכספים יעוקלו לטובת המשך ברור זכויות הצדדים בנכס.

תיק ממונות מספר 103, תש"ס
פורסם באתר 'דעת':

<http://www.daat.ac.il/daat/vl/pdrjerd1/pdrjerd1141.pdf>

12. חלוקת חובות בין אחים שותפים

בית דין ארץ חמדה-גזית, ירושלים

הרב סיני לוי, דיין יחיד

העובדות:

שני אחים הפעילו יחד חנות מכשירי חשמל ועם השנים הצטברו חובות משמעותיים לעסק. האחים עבדו בעסק במלוא מרצם ולקחו כספים לפי צורכיהם, וללא רישום הוצאות. בין הצדדים קיימת מחלוקת כיצד יש לחלק ביניהם

נוסף על כך, אפשר לחייב את הנתבע בהתבסס על סוגיית "זה נהנה וזה חסר". הגמרא (בבא קמא, כ ע"א) דנה באדם אשר דר בחצר חברו המיועדת להשכרה, ללא אישורו, ובכך מונע ממנו להשכירה לאחר, וקובעת כי עליו לשלם לו את גובה ההפסד שהפסיד בעל החצר.

משכון בניגוד למנהג המדינה – הרמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין פ"ה הלכות א-ב, ועוד רבים בעקבותיו) פוסק כי "המשתתף עם חבירו לא ישנה ממנהג המדינה". בשותפות יש מעין הסכמה כללית בין השותפים על דרך התנהלות מוסכמת אשר מבוססת על מנהג המדינה. אם שותף פעל בניגוד להסכמה זו מכריע הרמב"ם כי "כל פחות שיבוא מחמת זה חייב לשלם לבדו". בענייננו, כיוון שהנתבע פעל באופן מנוגד לחוק, שהוא מנהג המדינה, הוא מחויב לשלם כל תביעה מצד השותפים כלפיו הנובעת ממשכון נכסיהם.

ערכות השותפות להלוואה – האם הסכמת מנהל החברה למשכן את הקרקע לטובת ההלוואה הופכת את החברה לְעָרֵב? ערכות מבוססת על אמינות הערב, בעוד משכנתא או משכון מבוססים במידה מסוימת על חוסר אמון שבשלו נדרש משכון כנגד ההלוואה (על-פי בית יוסף סי' רז, סע' כד – 'דערב שאני משום דמהימן ליה גמיר ומשעבד נפשיה'). בנידון דידן החברה נתנה משכון שעל בסיסו ניתנה ההלוואה ולא על בסיס אמינותם של מנהל החברה או החברה עצמה, ולכן אין להתייחס אל משכון זה כאל ערבות.

עשיית דין לעצמו – הנתבע לכאורה עשה דין לעצמו בכך ששעבד את נכסי החברה כנגד גובה חלקו בשותפות. הגמרא (בבא קמא כח, ע"א) מביאה את דעת רב נחמן הסובר שעושה אדם דין לעצמו. משמע, כאשר אדם נמצא במצוקה, כגון כאשר הוא רואה גזלן הגוזל ממנו את חפצו, הוא רשאי לעשות דין לעצמו ולקחת את רכושו חזרה מידי הגזלן. אולם אין רשות לאדם למשכן חפץ חברו הנמצא ברשותו כדי לוודא שיחזיר לו חובו (הרא"ש, שם). במקרה שלנו לנתבע יש משכון על חוב השותפות כלפיו, והרי זה אסור. אולם כיוון שהמשכון נעשה בפועל על-ידי מנהל החברה, והנתבע רק נמנע מלבטל אותו כאשר התבקש, אין מדובר בפעולה אקטיבית כי אם ב'שָׁב ואל תעשה', ולא ניתן לחייב את הנתבע לבטל את המשכון (ראו דיון במקרה דומה ביחס לירושת בת – פני משה ח"ב, סי' טו, וראו אורים ותומים י"ב, ס"ק ה – שמותר לאדם לעשות תחבולות כדי לייגע את חברו כשיודע שיהיה קשה להוציא ממנו את חובו). כמו כן כיוון שלטענת הנתבע הוא עדיין שותף בחברה אין המצב דומה למקרה המוזכר בגמרא של שני יריבים.

הרב יהושע וייס:

החזר הנאתו מנכסי השותפות – הרב לוי קבע כי אין לחייב את השותף המונע את מכירת הקרקע בנזקי השותפות כיוון שמדובר בנזקי 'גרמא' (נזקים עקיפים). אולם נראה כי כיוון שהוטלו על שותפים חיובי שומרים, הם נתחייבו אף בנזקי 'גרמא' (אמרי בינה הלכות הלוואה, סי' לט ועוד). כמו כן נכתב בנתיבות המשפט (סי' קעו, ס"ק לא) כי שותף שמכר סחורתו ולאחר זמן עלה מחיר הסחורה, כלומר גרם הפסד לשותפות,

שני סוגי שותפויות: שותפות מוגבלת בזמן או ביעד מסוים ושותפות שאינה מוגבלת. בשותפות מוגבלת אין רשאים השותפים לפרק את השותפות עד מועד סיומה המוסכם. לעומת זאת בשותפות שאינה מוגבלת יכול כל שותף לבקש לצאת מהשותפות בכל רגע שימצא לנכון לעשות זאת. כיוון שבנידון דידן אין תאריך יעד לפירוק השותפות, נראה כי כל שותף זכאי לדרוש את פירוק השותפות בכל עת שיחפוץ, על-ידי חלוקת נכסי השותפים. טענת ההפסד נדחית, וזאת בהתאם לפסיקת הש"ך (סי' עז, ס"ק יח) שדרך השותפות היא לקחת סיכונים אשר פעמים מצליחים ופעמים נכשלים. על כן, ניתן לפרק את השותפות על-פי רצון אחד השותפים, אולם החלוקה תהיה באופן שווה של הנכסים הקיימים בפועל בידי השותפים, ללא פיצויים בגין הפסד.

הַעֲרֵכַת חלקם של השותפים בשותפות – הנתבע טוען כי הוא עדיין שותף כיוון שלא קיבל את כל חלקו חזרה, ושאר השותפים טוענים כי קיבל את כל חלקו, מה הדין במקרה זה? הרמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין פ"ו הלכות ב-ג) פוסק כי בעת פירוק שותפות כאשר צד א טוען כלפי צד ב שהשותפות אמנם פורקה אך ב חייב לא סכום כסף נוסף, בעוד ב מכחיש טענה זו, אין ב מתחייב בשבועה. לעומת זאת כאשר א טוען כי השותפות כלל לא פורקה ועליהם לערוך התחשבות כספית כדי לחלק את נכסיה, ב יתחייב שבועה. בעל העיטור (שיתוף ח"א דף מג, ע"א) מסביר כי הדבר תלוי בשאלה אם א מחל על חלקו בשותפות. אם מחל הרי שאין לו זכות תביעה ולכן ב אינו מתחייב בשבועה. בענייננו, על אף שהשותפים טוענים כי כספו של הנתבע שולם והוא כבר אינו חבר בשותפות, כיוון שהנתבע גילה דעתו לאורך כל הדרך כי אין הוא מוחל על חלקו ואפילו תפס בכוח חלק מן הנכסים, ברי כי אין מחילה מצדו על חלקו וניתן לחייב את שאר השותפים בשבועת השותפים. אולם לצורך שבועה זו יש להגיש חשבון מדויק המבוסס על נתונים של שווי המגרשים, וכל עוד לא הוגש דו"ח כזה התביעה ערטילאית ואינה מחייבת בשבועה.

החזר הנאתו מנכסי השותפות – האם אפשר לחייב את הנתבע בנזקי השותפים בגין אי-יכולת השותפים להשכיר את הקרקע בשל המשכנתא שרכצה עליה? האם אפשר לחייבו בשל טובת ההנאה שקיבל בגין המשכנתא שהיא מעין עשיית עושר ולא במשפט עקב הריבית הנמוכה לה זכה?

לגבי הנזק, קרקע אינה נגזלת ולכן חוסר היכולת מצד השותפות לסחור בנכס עקב המשכנתא הרובצת עליו אינו מוגדר כנזק ממשי הנעשה בידי של השותף שמשכן את הנכס, אלא נזק שנעשה בגרמא. לכן אין אפשרות לחייבו בנזיקין על נזק זה.

אף על פי כן, נראה כי על המשכון להחזיר את גובה ההטבה שקיבל בגין המשכנתא שהעמיד לטובת הבנק אשר מגולמת בריבית המופחתת שקיבל. ר' יוסי קובע במשנה (בבא מציעא לה, ב) בעניין השוכר את הפְּרָה והשאילה לאחר, כי השואל חייב בתשלום לבעל הפרה ולא לשוכר, זאת משום שהשוכר 'עשה סחורה בבהמת חברו'. גם בענייננו, המבקש משכנתא על נכס השותפות לטובתו האישית 'עושה סחורה בבהמת חברו'.

11. משכון נכסי השותפות לגביית חובות בפירוק

בית דין ירושלים לדיני ממונות ולבירור יחסין

הרב אברהם דוב לוין
הרב יהושע וייס

העובדות:

הנתבע, ממקימי השותפות, לקח הלוואה אישית ולצורך כך משכן את קרקעות החברה במלואן לטובת הבנק. התובעים, שאר השותפים בחברה, דורשים מהנתבע לצמצם את המשכון לשווי חלקו בקרקעות החברה בלבד, וכן טוענים כי המשכון נעשה שלא בידיעת השותפים ולא נרשם כדין אצל רשם החברות.

הנתבע טוען שהמשכון נעשה באישור מנהל החברה, לאחר שהנתבע שוכנע להשקיע בחברה בתרמית, וכאשר רצה לצאת מהשותפות נדחה בלך ושוב. מנגד, השותפים טוענים שהנתבע כבר מכר את חלקו לאחרים, ועל כך משיב הנתבע כי מכר חלק מזערי בלבד מאחזקותיו, ומכל מקום לא נערכה חלוקה פנימית של המגרשים ולכן לא ניתן לקבוע חלקו של מי נמכר. עוד מודה הנתבע שקיבל קרקע בשווי 120,000 ש"ח, אשר היה צריך להוסיף עבורה סכום כספי, ועדיין קיימת לו זכות בשווי 0.3 יחידות דיור בנכסי החברה. הנתבע תובע כנגד את החזר כספו, כפי ערפו בשעת כניסתו לחברה, וכן את תשלומי המשכנתא אשר החברה משלמת לבנק מדי חודש. לטענתו משכון הקרקעות נעשה כערבות להחזר חוב זה של החברה כלפיו.

נפסק:

הרב אברהם דוב לוין:

הטילו מעותיהם לחשבון משותף – השאלה הראשונה שיש לברר היא מהי הפעולה המקיימת שותפות בהלכה. הרמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין פ"ד, ה"א) ובעקבותיו השו"ע (ח"מ ס' קע"ז) פסקו כי שותפות בממון נעשית באמצעות קניין על-ידי הטלת הממון לכיס אחד והגבתו. חתימה על שטר בנוכחות עדים אינה מהווה קניין, והשותפות לא מתקיימת כיוון שאין המטבע נקנה בחליפין. לעומתם הרמ"א חולק על הסיפא וקובע כי חתימה על שטר מהווה אף היא קניין והשותפות מתקיימת. מכל מקום, בענייננו השותפים הטילו את כספם לכיס משותף, קרי חשבון הבנק, ולכל הדעות השותפות שרירה וקיימת. כל זאת ללא צורך להיכנס לדיני החברות ולמיקומם בהלכה, ולשאלה האם הסכמת בעלי השותפות להירשם בחברה מהווה קבלה של נוהג המקום להיקרא שותפות.

שותף המבקש לפרק את השותפות עקב הפסד – האם במקרה כזה חייבים שאר השותפים להחזיר לו את השקעתו? הרמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין פ"ד, ה"ד) מחלק בין

כוונת בני הזוג ביחס לדירה בעת שרכשו אותה במשותף, שכן שונה דין ג'וד או אגוד' שנאמר בשותפות סתם, משותפות בני זוג שנוצרה במסגרת חיי נישואין. כוונת בני הזוג יכולה להיגלות במפורש, ולחלופין אם זו שותפות שיש לה זמן מקובל, לפי השו"ע (חו"מ סי' קע"ז, ס' טז-יז) השותפות נעשית מסתמא על-פי זמן זה, ולא ניתן לפרקה טרם בוא המועד. במקרה דנן, בני הזוג לא קבעו זמן, ויש לְשַׁעַר שהם התכוונו לזמן המקובל של אי-פירוק לאורך תקופת הנישואין (עד מתן פס"ד למתן גט). לאור זאת, לדברי נתיבות המשפט (על אתר), לא ניתן לטעון ג'וד או אגוד'.

השותפות בין בני הזוג פורקה בדברים האחרים – הצדדים חיים בנפרד כבר שתיים-עשרה שנה, הבעל חי עם אחרת ויש לו ילדים ממנה, והניתוק הוא מוחלט וסופי. לכן יש לברר מה הדין במקרה בו הייתה לבני הזוג שותפות בכמה נכסים ופירקו את השותפות בכול חוץ מהדירה שלא ניתן לחלקה. האם גם כאן לדעת הר"י מיגאש לא ניתן לטעון ג'וד או אגוד'? נראה שמטרת השותפות בדירה היא קיום הנישואין. כל עוד מסגרת הנישואין קיימת לא ניתן לטעון ג'וד או אגוד' בדירה, גם אם חילקו ביניהם את יתר הנכסים. במקרה שלנו אמנם לא ניתן גט, אך מסגרת הנישואין למעשה אינה קיימת. לכן ניתן לכאורה לטעון ג'וד או אגוד' בדירה.

נווה רע – בית הדין קבע כי האישה אינה חייבת להתגרש ולכן בעלה חייב במתן מדור. קבלת טענתו לגוד או אגוד' תגרור את מְעַבְרַת האשה לשכירות וממילא למעבר מנווה טוב לנווה רע (שהרי שכירות גרועה מהותית מבעלות על הדירה בשל הצורך לנדוד מדירה לדירה), והיא רשאית לא להסכים לכך.

סיכום:

נחלקו הפוסקים בשותפות בדרך קניין ואין בה כדי חלוקה, אם יכול לטעון ג'וד או אגוד'. לדעת הרמב"ם והשו"ע הדבר ניתן, ואילו לדעת הר"י מיגאש ניתן רק בירושה ובמתנה. כמו כן נחלקו הפוסקים אם יכול לטעון ג'וד או אגוד' במכירת הדירה לאחר. השו"ע והרמב"ם פוסקים שהדבר ניתן, ואילו הרמ"א והרא"ש פוסקים שלא כן. הנהגים כדעת הרמ"א יכולים לטעון ק'ים לי' כדעת החולקים על השו"ע. במקרה בו השותפות היא בדירה של בני זוג, אפשרות פירוק השותפות תלויה בכוונת הצדדים. אם הייתה כוונה מפורשת מה טוב, ואם לא, הולכים לפי המנהג המקובל בנוגע לזמן השותפות, שבבני זוג נשואים הוא לאורך כל תקופת הנישואין. גם אם השותפות בשאר הנכסים פורקה ונותרה בין בני הזוג שותפות בדירה בלבד, עקרונית אי אפשר לטעון ג'וד או אגוד', אלא אם ברור כי מסגרת הנישואין תמה. במקרה בו יש מְעַבְרַת של האישה מנווה טוב לנווה רע ייתכן שהאישה תוכל להתנגד להחלת דין ג'וד או אגוד' על-ידי הבעל. למרות כל זאת, כיוון שהעניינים הממוניים נדונו בעיקרם בבית דין למשפחה לבקשת האישה, ויש כמה מחלוקות בנוגע לזכותה למדור ולמזונות, הֶסְיֵר בית הדין את צו העיקול על הדירה.

תיק מספר 5532/סג ג.א נ' ג.א פורסם בשורת הדין ג' עמ' קד

נפסק:

גוד או אגוד – בתלמוד הבבלי (בבא בתרא, יג) נפסק כי במקרה בו לשניים שותפות בנכס שאינו ניתן לחלוקה, צד אחד יכול לפרק את השותפות בנכס, תוך מתן אפשרות בחירה לצד השני אם לרכוש את חלק הראשון, או שהראשון ירכוש את חלקו. לדעת הרשב"א (שו"ת ח"א, סי' תתקנ"ו) והרא"ש (שו"ת כלל צ"ח, אות ג) זו תקנת חכמים, ואילו לדעת המבי"ט (קריית ספר הלכות שכנים, פרק א) זהו דין מהתורה.

נחלקו הראשונים אם דין זה חל בכל מקום בו נעשו שותפים בנכס, אף בדרך קניין, או רק בדרך ירושה או מתנה. הטור (חו"מ סי' קע"א) הביא את דעת רב האי גאון כי אין הבדל. הרא"ש על אתר הביא את דעת הר"י מיגאש שעקרונית הדין חל רק בדרך ירושה או מתנה (וכן הראב"ד, הריטב"א, הרא"ה ורבנו יונה על הסוגיה). הרא"ש סובר כי יש לסייג זאת רק במקרה בו רכשו את הנכס יחד לשם מגורים משותפים או לשם השכרה לאחר, ולא במקרה בו הוצרכו מסיבה זו או אחרת לדור יחד, שאזי הדין יחול. כמו כן נראה כי דעת הרמב"ם היא שאף במקרה בו השתתפו יחד דרך קניין, ניתן להחיל את הדין משום שיכולים לומר כי היו סבורים שיוכלו לסבול את המגורים המשותפים והתגלה להם שלא (ראו הלכות שכנים פ"א, ה"ג; שו"ת הרמב"ם פאר הדור, ס' צ"ב). זו אף דעתם של רבנו ירוחם (מישרים נתיב כ"ז, ח"ד), הרשב"א (שם), התשב"ץ (חוט המשולש טור שני ס, ט).

קים לי – במקרה שלנו הזוג השתתף ברכישת הדירה באמצעות קניין, וישנה מחלוקת ראשונים בנוגע לאפשרות תחולת הדין של ג'וד או אגוד'. לאור כך האישה יכולה לכאורה לטעון ק'ים לי' כדעת אלה שאינם מחילים את הדין (מהרשד"ם יו"ד, ס קפ"ב; מהרש"ך ח"ג, ס' סח; בניגוד לדעת הרב שרמן בפד"ר ט"ז עמ' 307).

אולם, האם ניתן לטעון ק'ים לי' בניגוד לפסיקת השו"ע אשר פסק כי ניתן להחיל את דין ג'וד או אגוד' אף בדרך קניין (חו"מ סי' קע"א, ס' א ו-ט; סי' סו, ס' מא)? בשו"ת יביע אומר (חו"מ ח"ז, ס' ב) נאמר כי קיבלו בארץ ישראל ובארצות ערב שלא לטעון ק'ים לי' כנגד דעת הרמב"ם והשו"ע. במקרה שלנו בני הזוג הם מעדות אשכנז שקיבלו את דעת הרמ"א, ולכן האישה יכולה לטעון ק'ים לי' כדעת הר"י מיגאש כנגד דעת הרמב"ם. האישה אמנם לא טענה ק'ים לי', אך נפסק כי בית הדין יכול לטעון עבורה (כנסת הגדולה חו"מ, מה"ת ס' רמו).

מכירת הדירה לאחרים – לבעל אין יכולת כספית לרכוש את הדירה. האם אפשר לטעון ג'וד או אגוד' גם לגבי מכירת הדירה לאחרים לאחר פירוק השותפות? לדעת הרמב"ם (הלכות שכנים פ"א, ה"ב) הדבר אפשרי (וכן פסק השו"ע). לדעת הרא"ש (כלל צ"ח, ס' ג) הדבר לא אפשרי (וכן פסק הרמ"א). לאור כך, ניתן לטעון ק'ים לי' כדעת הרא"ש והרמ"א ולא לְאֶפְשָׁר את מכירת הדירה לאחרים.

שותפות בין בני זוג – פרט לדין שותפות רגיל יש לבחון גם את

שייך לשותפות, מכמה סיבות: ראשית, יחס הצדדים לאורך הדרך אל הדירה הוא כאל דירה בבעלות התובע, ולכן גם הייתה רשומה על שמו ועל שם אישתו. שנית, הדירה נרכשה לצורכי מגורי התובע לפי בחירתו ולא כהשקעה של העסק. שלישית, משיכת כספים לרכישת נכסים אינה מזכה את השותפות בחלק בדירה שנרכשה, אלא לכל היותר יוצרת חוב של התובע כלפי השותפות.

נמצא אם כן כי האפשרות הסבירה היחידה אשר מְשַׁקֶּפֶת את העובדה שנכסי הצדדים פרטיים, וגם את כך שאין מחילה על משיכת יתר מהעסק לצורך מובחן ומסוים, היא האפשרות לפיה מי שמשך כסף מהשותפות לצורך נכסים משמעותיים יחויב כלפי השותפות בסכומים שאותם משך כחוב כספי.

הבדל עקבי בשיעור ההוצאות וקניית רכב – בית הדין דחה את טענת התובע כי היקף ההוצאות של משפחת הנתבע היה גדול יותר באופן עקבי מזה של משפחת התובע. הנימוק לדחייה היה כי לאור מכלול העובדות נראה כי אמנם עניין זה עשוי להשפיע באופן מסוים על החישוב, אך לא באופן משמעותי.

סיכום:

יש לחשב את ההוצאות שהוציאו הצדדים לצורך רכישת נכסים ושאר הוצאות לא שוטפות במשך השנים, וכן את גובה הסכום שכל אחד מהצדדים השקיע בעסק, ועל-פי זה לחלק את חובות העסק בין האחים. מאחר שהחישובים בעניין מורכבים וישנם חוסרים במידע שהוצג בפני בית הדין, בית הדין יכריע על-פי שיקול דעתו, כדי להטיל שלום בעולם. כך גם נפסק בשו"ע (חו"מ, סי' יב ס' ה): "יש כח לדיין לעשות דין כעין הפשרה, במקום שאין הדבר יכול להתברר. ואינו רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי גמר". לצורך זאת התבקשו הצדדים למנות רו"ח שיסייע בחישוב.

תיק מספר 73120
ניתן בתאריך כ"ח סיוון תשע"ג, 6 ביוני 2013
פורסם באתר ארץ חמדה-גזית:
<http://www.erezhemdah.org/Data/UploadedFiles/SitePages/798-sFileRedir.pdf>

13. גוד או אגוד בשותפים ובבני זוג

בית הדין הרבני האזורי תל אביב

הרב יצחק אלמליח, דיין

העובדות:

תביעת בעל לחיוב אישתו בגירושין נדחתה בבית הדין. הבעל מבקש לבטל את העיקול שהוטל על הדירה כדי שיוכל למכור את דירת מגוריהם המשותפת. בכוונתו לשכור עבור האישה דירה חלופית.

את חובות העסק, התובע טוען לחלוקה שווה, ואילו הנתבע טוען שעל התובע לשלם חלק גדול יותר כי במשך השנים הוא משך מהעסק סכומים גדולים יותר באופן משמעותי.

נפסק:

רווחי שותפות והפסדי שותפות מתחלקים בשווה – העיקרון ההלכתי המנחה בהלכות שותפים הוא ששני הצדדים מתחלקים ברווחי השותפות ובהפסדי השותפות בשווה, וכך נפסק בשו"ע (חו"מ הלכות שותפים קעו, ה): "השותפים שהטילו לכיס, זה מנה וזה מאתים וזה שלוש מאות, ונתעסקו כולם בממון, סתם, ופיתחו או הותירו, השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מנינם, לא לפי המעות". לפי דברי הרא"ש בעניין (כתובות פ"י, סי' י), יכול להיות שהצדדים בחרו להשקיע השקעה כספית שונה ובכל זאת לחלוק באופן שווה ועל כן לדעתו אין לראות בהשקעה הכספית חזות הכל. מכאן נובע שמבחינה הלכתית לא ניתן להעלות טענות על הבדלים בתרומת הצדדים לעסק כיוון שלכל שותף יִשְׁנָה התרומה הייחודית שלו, וכל עוד לא התנו במפורש ההנחה היא שחלוקת הרווחים בשווה.

מחילה על הוצאות שוטפות – בשו"ע (חו"מ קעו, ו) בעניין אחים שותפים בירושה נאמר כי אם האחים לא הסכימו מראש על איסור שימוש בכספי השותפות, אזי לא מְחַשְׁבִים את ההוצאות של השימוש בכספים ביניהם. הרמ"א הרחיב הלכה זו גם לגבי כל השותפים אף שאינם אחים. אם כן אנו רואים כי יִשְׁנָה קביעה עקרונית שלפיה אין לחשב הוצאות מהעבר אם אלו הוצאו כבר. בנידון דידן, אין ספק שהייתה מחילה הודדית על כל ההוצאות השוטפות שלא ניתן לעקוב אחריהן.

ביחס להוצאות שאינן שוטפות (כדוגמת רכישת דירות) – לדברי השו"ע (חו"מ קעו, ט): "ואם לא מיחו, וקנו לעצמם, כשבאים לחלוק שמין הבגדים שעליהם כפי מה שהם שוים בשעת חלוקה. אבל אם כלו לגמרי או אבדו, אין מחשבין אותם להם". מכאן, שהיעדר מחאה על רכישות שונות מכספי השותפות איננה מוכיחה על מחילה גמורה והסכמה שלא להתחשב עליהן בשעת פירוק השותפות. הסברא היא שבְּעַת חלוקת החובות יש לחשב הוצאות שהוצאו בעבר לרכישת נכסים, משתי סיבות: 1. מדובר בהוצאות שניתן לעקוב אחריהן. 2. מדובר בהוצאות שנועדו מראש ליצירת רכוש, וכזה הן שונות בבירור מהוצאות צריכה. על הוצאות מעין אלו אין בסיס להנחה של מחילה הודדית. לדברי בעל פתחי חושן (שותפים ומצרנות פרק ב, הערה נב) לגבי הוצאות שאינן שוטפות כדוגמת רכישת נכסים, אין בסיס להנחה של מחילה הודדית ואף "שתיקה לאו כהודאה".

לכן במקרה דנן אין בעידוד הנתבע את התובע לקנות דירות בהתבסס על הוצאת כספים מן השותפות משום מחילה על הוצאות אלה.

חוב לעסק או שותפות העסק בנכסים – בית הדין דחה את האפשרות שלפיה חלק הדירה שנרכש מכספי השותפות

הפקולטה למשפטים
הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי